

DOBŘÝ ČLOVĚK

Povídka

PŘED DVACETI LETY

čech nebylo, více bylo

mladých pavazů, kteří

všely a samodružně

podívali pravěle

parma řízek, zrov

vidle seš pán v kol

lešal z jednoho v

leš silných břech

nom pán. - Přij

on sám hlál první

On také jedné doved

ho lidé, a uvaž byl v spop

i povoz jeho i ozobě. Byl

jak se k jeho ramburán, do

a široká lešala hluboký

v jarech modrých očích

mlad. Kdž se smál, ob

vol. - Vše zmražená

raditka. Na hlavě

rou, kdž byl na cestě,

- Na krku měl černý

vyložený Hmac

a též takové

leus, žem

Pics ten

pláče

hmac

hle

šle

kon

to

vor

PŘED DVACETI LETY, KDYŽ JEŠTĚ ŽELEZNIC V ČECHÁCH nebylo, více bývalo viděti na Vídeňské silnici těžkých nákladních povozů, kteréž výrobky z kraje do císařské residencí dovážely a tamodtud jiné potřebné zboží nazpět přivážely. — Tehdáž jezdíval pravidelně každý měsíc od Náchoda k Vídni a zase zpátky pantáta Hájek, znám po celé té čáře silniční a v hospodách raději vidán než pán v kočáře, neboť mnoho dal utržiti. Povoz jeho záležel z jednoho vozu těžkého, nákladního, při němž míval vždy šest silných hřebců připraženo, a ze dvou menších o dvou a o jednom páru. — Při posledních dvou vozích šli vždy dva jeho pacholci, on sám řídil první povoz. Bujné to koňstvo bylo jeho chloubou! On také jedině dovedl nad nimi vládnouti. — Ve Vídni jmenovali ho lidé, s nimiž byl v spojení, „velký český vozka“, což platilo i povozu jeho i osobě. Byl Hájek muž vysoký, mohutných oudů, jak se k jeho zaměstnání dobře i příslušelo. Vysoké jeho čelo a široká brada s hlubokým důlkem ukazovaly na ráznou povahu, v jasných modrých očích bylo ale také viděti velikou dobrotu srdce. Když se smál, objevily se dvě řady silných bílých zubů jako zed. — Vlasy tmavokaštanové nosíval přistřižené jak se říká „podle rendlíku“. Na hlavě měl široký klobouk plstěný, na němž za šňůrou, když byl na cestě, vždy plno mejtních cedulek zastrkáno bylo. — Na krku měl černý hedbávný šátek s dlouhými konci a přeseň vyložený límec od košile. Modrou vestu s olověnými knoflíčky a též takovou kazajku vyšívanou zpředu. Boty těžké až přes kolena, černé koženky a okolo pasu těžký opasek, to byl jeho oděv. Přes ten na cestě v zimě nosil dlouhý bílý kožich, v letě modrou plátěnou halenu, u rukou a u krku bíle vyšitou. — Když tak, v mohutné pěsti nesa bič, povolným krokem vedle povozu se kolísal, lidé se po něm obraceli, řkouce mezi sebou: „Ten Hájek, to je člověk, jako obr! A jakou on to má správu. Vůz jako ze soustruhu, koně, jen to jiskří, a nákladu, až všechno praští!“ — „Přáno mu, je to dobrý člověk,“ říkávalo se ale vždy, když byla řeč, jaké má v povoznictví štěstí.

Mívalt Hájek rozličného nákladu sem i tam, zboží kupecké i střížné, víno, barvy, jak se co nahodilo. Obstarával také rozličné trety pro paní a vyřizoval taková objednáni s ochotností a správností. – Také cestovníci, kteří si nemohli dostavník zaplatit, rádi s ním jezdili, neboť je dobře obstaral. – Náklad, který Hájka skoro žádnou cestu neminul, byli malí chudí chlapani a děvčata, jichž rodiče do Vídně posílali, aby si tam našli učení nebo službu. Byly to děti nejvíce chudších obyvatelů z okolí Náchoda, Nového Města, Dobrušky, Opočna, také výše z dědin od kladského pohoří. Byly to obyčejně chlapani od desíti do třinácti let a děvčata od patnácti do dvaceti; málokterý z nich byl jaktěživ dvě hodiny za domácí humna přišel, málokterý znal číst, neřknu-li psát. A ty mladé, nezkušené hochy posílali rodiče do Vídně, davše jim na cestu požeňání, bochníček chleba, několik krejcarů peněz a naučení, aby spoléhali na Pánaboha a dobré lidi; sami pak těšili se: „Když tam jiní došli, dojdou také oni, a když se jiní neztratili, neztratí se také oni!“ – Kteří rodiče měli pro děti více citu, nelitovali několik grošů, čekali, až jel některý známý vozka do Vídně, a tomu pak dítě svěřili a poprosili ho, aby mu ve Vídni ukázal, kde by si mělo mistra neb službu hledati. Ale ono je pořádku takových milosrdných a nezištných lidí, jako byl pantáta Hájek, který vida po silnici takové ubohé vandrovníky jíti, na vůz je bral, po cestě živil a ve Vídni ještě na místo zavedl, jak to od otce již vídal, když s ním co mladík někdy do Vídně jezdíval, kamž starý obyčejně plátno vozíval. – Otec jeho měl jen jeden vůz o dvou párech koní; ale když se trefilo, že dojeli na cestě chudé počestné nebo dokonce děti, které šly do Vídně na učení nebo do služby, tu říkával synovi: „Jiříku, jdi, udělej místo na voze, svezeme je, však se tam ještě dost vyběhají!“ – a svezli je obyčejně až do Vídně. – Ačkoliv si otec jeho všechno počítal, kde co na cestě vydal, takové vydání ale nikdy do oučtu nekladl. „Co dobrého uděláš, to nikdy nepočítej – to je jinde zaznamenáno!“ říkával Jiříkovi, a Jiřík podržel slova ta v paměti. – Starý Hájek nejezdíval po celý rok do Vídně, jen v jisté doby, když se právě sešel náklad plátna, mimo to zabýval se hospodářstvím. – Jiřík musil vychodit školní leta a potom chodil k panu páterovi na opakovací hodiny. Když se naučil česky číst, psát a počítat, poslal ho otec do Broumova na výměnu (na handl)

za chlapce tamějšího, který se učil u nich česky, a Jiřík zase učiti se měl v Broumově němčině. Chodil tam do školy a za dvě leta, maje vtip, naučil se německy psát a číst i v tamějším německém nářečí mluvit. V tom roce umřel mu mladší bratr a on zůstal jediným. – Otec si proň přijel, i radili mu, aby dal hochu na študie, že má dobrou hlavu. „Ah,“ řekl na to starý, „dobrá hlava každému svědčí, nejen pánům; dobrá hlava se neztratí. – Jestli hoch chce, nechť se učí, ale nežli by měl z něho býti potom špatný študent, ať je raději pořádný sedlák nebo vozka. – Nechť si volí!“ – A Jiřík volil jíti s otcem domů. Přihlížel k hospodárství, jezdíval s ním někdy do Vídně, až otec umřel. Matka chtěla po smrti otcově do výmínku s nezletilou dcerou, a Jiřík aby se oženil; ale on nechtěl, ač mu bylo pětadvacet let, o ženění ani slyšeti. Odevzdal matce hospodárství, sám zřídil si nákladní povoz a začal jezdit pravidelně každý měsíc do Vídně. Z počátku neměl ovšem ještě mnoho nákladu, jezdíval s jedním vozem jen, ale správnost jeho, znalost řeči a písma, jakož i ochotnost jeho a dobrota získaly mu brzy dobrou pověst a mnoho známosti, takže za dvě tři leta s dvěma vozy jezdíval a u těžšího dva páry hřebců míti mohl. – Koňstvo to mnoho stálo, ale na to on nedbal. „I cožpak, to uspořím na přípřeži,“ říkával, „a kdyby to i více stálo, mám zato radost, když vidím, jak moji koníci lehko si před vozem vykračují, jako by náklad ani nevezli; to by mne netěšilo vidět dobytek se trmáceti a ztěžka tahat, abych ho musel vždy jen tlučením pohánět.“ – Bič nosil v ruce jen pro strach a ze zvyku, také že to byl znak jeho zaměstnání. – Měl také bílého mladého psíka, pinčla, kterého jednou na cestě od smrti zachránil a domů si přivezl; stal se jeho průvodčím na všech cestách a ostražitým hlídačem vozů, a Hájek nebyl by čeho bez něho do úst dal, tak ho měl rád. –

Tři leta bylo po smrti otcově, když matka naň opět doléhala, aby se oženil, že mu již třicítka táhne a že má svrchovaný čas. „Ale mamičko, vždyť ani nemám kdy, abych si děvče namluvil,“ smával se matce. Matka ale nedala pokoje, jak domů přijel, vždy mu chválila tu neb onu selskou dcerku, zvala je i k dceti do statku, jestli by se Jiříkovi zalíbily, ale Jiříkovi se žádná nelíbila. Chválil je, také uměl s nimi hezky promluvit, slušněji než kterýkoli vesnický chlapec; když se trefilo, že byla muzika a on právě doma byl,

rád si s děvčaty zatančil, ale žádná z nich nebyla mu tak milá, aby si byl pomyslíl: tu bych rád, ačkoliv by si ho byla mnohá vzala.

„Což Jiřík Hájkův, ten si přiveze nevěstu z Vídně v šlepu a kokrheli,“ říkaly děvčata úštěpačně, a kamarádi přizvukovali, že má asi Vídeňačku za lubem. Samu matku to plašilo, aby snad pravda to nebylo, ale Jiřík svatosvatě se jí zařekl, že na nevěstu posud nepomyšlíl. „Kdo ví, po kterých horách běhá, kterou já dostati mám,“ smával se. – Matka věřila mu, než přece jí to dělalo vrtochy. Sourozenci jeho byli již všickni ženatí, a on, člověk k světu podobný, sedící v dobré živnosti, měl by sestárnouti neženat, to se jí nikterak v hlavě nesrovnávalo, to se jí zdálo býti proti všemu obyčejnému řádu. –

★

Na počátku máje, za krásného předrána, sotvaže kohout třikrát zazpíval, zpolehounka otevíraly se zadní vrátka u jedné chalupy ve vsi Jesenici,¹ a děvče mladé se v nich ukázalo, nesouc v loktuši svázané břemínko na hřbetě. Kročivši tiše přes práh, obrátila se, tiše zavěsila petličku, rozhlédla se několikrát po malé zahrádce, potom se podél přístěnku jako stín táhla k oknu, které vedlo do světnice. Nahnula ucho k oknu, ale všude ticho. – Položíc sepaté ruce k ústům a uszlzené oči zdvihnouc k obloze, na které ještě tu a tam hvězdička bloudila, stálo děvče chvíli nepohnutě, potom rychle zdvihlo ruku k oknu, jako k požehnání, a obrátivši se vyšlo ze zahrádky do dvorka. Psík k ní z boudy vyskočil, ale neštěkal, jen se okolo ní třel; i pohladila ho po hlavě, odhodila petlici u chlívka, kde ležela Lyska, kterou pásávala, a pohladila i tu po lysině, po kýtách, potom s pláčem zavřela chlív, ještě jednou se vůkol ohlédla, a zalomíc rukama, obrátila se k nízkému zděnému plotu. Pes šel za ní, ale polohlasitě mu poručila, aby šel do boudy; pes poslechl, a ona přelezši plot, octnula se na cestě vedoucí zadem okolo dědiny a do polí. – Ani se více neohlednouc, pospíchalo děvče cestičkou až k předposlednímu stavení. – Obešla stavení, vešla na dvorek a zaklepala tichounce na okenici; za chvílku se okenice otevřela a

¹ Jasná vlastně, v tom okolí ale říkají Jesená, Jesenice.

ukázala se tvář plná vrásků, obvázaná černým šátkem. Vidouc děvče pod oknem státi, rychle zavřela a hned potom vrzly dvěře u sítě. Děvče odhodilo závorku u přední mřížky, zavřelo a obě ženské vešly do sednice.

„Pozdrav vás Pánbůh, tetka, jsem na cestě!“ pozdravilo děvče, kráčejič přes práh.

„Pánbůh s tebou, holka – přece jdeš?“ žalostně zvolala stará.

„Jdu, tetka,“ odpovědělo odhodlaně děvče, posadivši se na lavici u velikých zelených kamen. –

V sednici bylo tma, poněvadž stařena vždy okenice si zavírala. Mlčky vzala stará troudník ze zápekýlka, rozkřesala, rozžehla smolnou louč, vstrčila ji do železného ramenáče, který od prostředního trámu dolů visel, a potom ruce sepnouc, sklesla vedle holky na lavici, která si byla zatím břemínko odložila. – „Tedy přece jdeš?“ hlasem plným pláče se opět ptala. –

„Jdu, tetka, jdu – není jinak,“ řeklo děvče smutně, vezmouc obě ruce stařeniny do svých. –

„Ale cožpak by nemohlo být jinak? Cožpak, Madlo, ani troška lásky k tomu člověku nemáš, abys se přemohla? Snad bys zvykla?“ –

„Máte-li mne ráda, tetka, nemluvte mi o něm,“ vskočilo děvče tetce do řeči. „Zima mne láme, když si pomyslím, že bych měla jeho být; raději bych hned do řeky skočila!“ –

„Ale, ale co to mluvíš, vždyť já ti nic neříkám; ale vidíš, rodiče si myslí, že bys dobře byla zaopatřena, on je boháč, mlynář, byla bys paní, a do smrti bys nouzi neměla. Že tě rád má, to je také patrné, když si tě vzít chce, chudou holku.“

„Prosím vás, tetka, copak i vy mne chcete tak zahodit, jako mne matka a otec zahazují?“ rozlítostnilo se děvče. „I vy byste mne chtěla zahodit takovému ošklivci, mrzáku od Boha znamenánému, takovému zlému lakomci, který by pro zrnko člověka zabil? Já bych si ho nevzala, kdyby po krk v zlatě seděl a já o jedné sukni byla.“ –

„Upokoj se, holka, já tě k němu nutit nebudu, však dobře víš, že jsem se proto s matkou tvojí až rozkmoťila. Kdyby bratr, nebožtík tvůj otec živ byl, všecko by jinaké bylo. Co není od srdce, nejde k srdci – ale nechme toho. – Jářku, holka, pamatuj na čtvrté přikázání, Cti otce svého a matku svou, – měla bys poslechnout.“ –

„Ach, tetka, vždyť já se za ně proto každý den modlím, a srdce

se mi třese lítostí, když na matku pomyslím. Chci se jim také všim dobrým odsloužit, ale po vůli jejich být nemohu, nechť se již se mnou děje zle nebo dobře. Když přišel ten zlopověstník na námluvy, však víte tuty dni, hrozil mně otec, že mne z domu vyžene, a nevím co vše, jestli si ho nevezmu. Já jsem nic neřekla, byla jsem jako zkamenělá; když mě ale ten ošklivec za ruku bral, jako by smrt na mne sahala, až jsem odskočila. Matka mi domlouvala, já ale neslyšela ani neviděla, zašel mně všecek smysl, div že jsem ten den s rozumem se nepominula. – Když družbovstvo odešlo, chtěl mne otec zase vzít na paškál, ale matka nedala, a já se z domu vytratila. Nevím sama, jak se dělo, že jsem se octnula na cestě k hájecké studánce; bylo to jako vnuknutím božským. Šla jsem dále a tam vrhla jsem se před obrazem Panenky Marie a vroucně jsem se modlila a prosila, aby mi dala nějakou myšlénku, co bych měla dělati. Když se tak modlím a prosím, tu mi zazní do uší ‚jdi pryč!‘ – a ze všech stran to zní, ze studánky, ze stromu, z louky ‚jdi pryč, jdi pryč!‘ – A když jsem se na obrázek podívala, zdálo se mi, jako by Panenka Maria také kývala ‚jdi pryč!‘ – Byla jsem vysvobozena. Sundala jsem se sebe všechny ty červené fábory, co na mne dali, a přivěsila jsem je okolo obrázku, pak jsem se pomodlila na poděkování zdrávasek, umyla si v studánce uplakané oči a s lehčím srdcem šla jsem přímo k vám.“

„A řeklas mi, že chceš do Vídně, a já ti to zrazovala.“

„Ale konečně jste přece řekla: jdi tedy s Pánembohem, já to s rodiči vyjednám.“ –

„Jestli jsem tím hřešila, Bůh mi odpust, udělala jsem to jen z lásky k tobě, Madlo. – Vždyť již dvě noci nespím a neustále myslím, kterak mi tu bude bez tebe a co ty, děvko zlatá, si počneš v té Sodomě, kam se poděješ, jsi tak mladá! – Tuším, že ti o žatvě sedmnáct bylo, ne?“

„Bylo, tetka; ale vždyť tam jdou ještě mladší než já, nevíte co tam chasy do roka jde! – A náš Vavřínek, kdož ví, jestli tam nešel, – tak mne vždy píchne, když si na toho chlapce vzpomenu, ten asi zkusí! – Ach, jen kdybych já ho tam našla!“ –

„A kterakpak se ty, osobo, tam smluvíš, vždyť to tam prý mluví všecko německy?“

„I to já se záhy naučím, a několik slov jsem pochytila u paní

kantorové. Ach, tetka, jak se vám já kdy odsloužím, co jste vy mi dobrého proukázala! Kdyby vás nebylo, nebyla bych přišla ke kantorovům, nebyla bych se naučila i jiným pracem, než my děláme, a nyní přišla by mi asi trpká služba. Takto se práce žádné nebojím a jsem tomu ráda, že si umím sama psaní napsat; až vám je pošlu, dejte si je přečíst panu kantorovi.“

„Čemu se člověk naučí, to se neztratí! Já sloužila za mladých let v Hradci u hodných pánů a tam jsem se také všeličemu naučila, co mi bylo k dobrému.“ Mezi tou řečí vzala tetka na sebe řádnou mezulánku zelenou a hnědý kožich s dlouhými varhánkami, starodávný to kroj Jesenaček. – „Vidíš,“ pravila, „my staré zůstaly jsme věrný svému kroji, vy mladice jiný kroj jste přijaly. No, i ten vám svědčí, ale jářku, Madlo, drž se ho; říká se ovšem: jaký kroj, tak se stroj, ale to přísloví není pro nás, jen pro pány.“ – S těmi slovy odešla tetka do vedlejší komory.

Madla vstala s lavice, otevřela okenici a naslouchala. – Všude ticho; začínalo se šerit. – Zavřela zase okenici i okno, vzala louč z ramenáče a začala si, od široké postele s modrými květovanými poduškami začnouc, kol dokola svítit, i na ty majolikové talíře a kostěné lžice a rozličné to nářadí, co bylo v poliče a polici, i na obrázky a na almárku do rohu za stůl, kam jí teta schovávala slabikář, když ještě malá byla a k ní chodila po smrti otcově, – i po řimse velikých kamen, kde stávalo vždy něco pro ni v hrnčku, svítla si a u přeslice stála chvíli zamyšlená. Pak se obrátila na okno, utrhla si strouček rozmarýny, list máty a muškátu, zastrčila si to za šněrovačku, a když louč zase do ramenáče dávala, bylo viděti krásné její líce slzami celé zalité. – Vtom vešla z komory tetka, nesouc pod paždí uzlík a v ruce uzlík. Položila je na stůl, vzala Madlin uzlík s lavice a začala jí to rovnat. – „Tu plenu si vezmi přes hlavu, aby ti líce příliš neuhorelo, – ten kabátek si sviň a strč pod paždí, zrána bývá chladno, – a tam jsou snad zimy. Slyšela jsem, že v jedné zemi ani leta není, to snad tam není?“

„I to není tam, tetka.“

„No jen si nech kabátek mimo uzel – a tuhle jsem ti upekla na cestu bochník chleba, abys nemusela hned zapomínat na domácí chuť. – A tuhle – víš ta kačka, co nám vždy utíkala k jiným, – jářku ať se nám neztratí, zab ji, Bětka, a upečem ji Madle na cestu;

a tuhle těch pár koláčů. – Však se ti to hodí, než tam dojdeš, – vždyť je to kraj světa. A tuhle máš jerusalemský balšám, ten je na všechny rány – a tuhle máš masť – počkej, kampak jsem ji zandala – ach vždyť nevím – no tuhle“ (neviděla pro slze, které ukrýt chtěla).

„Ale zlatá tetka!“ chtěla Madla namítat. –

„Jen ty mě nech – takovou masť nedostaneš v celém světě, tu dělají jen v novoměstském klášteře – a vždyť víš, co ní slepých uzdravili. – Mohlo by se ti stát, že by tě oči bolely, a kdo by ti tam pomohl? – A tuhle – aby neřekli, že jsme tě jako žebračku poslali – jsem ti kousek šatstva uchystala. Chod si čistě, a ne abys plátno kupovala, nač bych já přadla? Raději nekoukej při službě na plat, ale abys měla hodné pány. – A tuhle jářku jsou dvě šňůrky korálů, jsou prý to granáty, nebožtíček – dej mu Pánbůh nebe – přinesl mi je ze světa – já to nikdy už na krk nevezmu, tobě to bude lépe slušet,“ dodala, třesoucíma rukama zavazujíc uzlíky do loktuše. Madla stála u stolu jako u vidění, náhle ale vrhla se tetce s usedavým pláčem okolo krku, a tak se držely chvíli obejmuty a plakaly, když se tu dvěře potichouнку otevrou a mezi nimi Bětka se objeví. „Panímámo, už je den, skřivánek z pozáhumenské role vylítl, bude čas!“ – po těch slovech zase odešla.

„Ach tetka, vy jste tak předobrá – chcete-li vy, já tu zůstanu.“ –

„Ne, ne Madlo, jdi ty s Pánembohem, já tě nechci vidět na márách. Bětka už ví, co má dělat, kudy má jít, ona s tebou půjde na kus cesty a ponese ti to – nanosíš se tam ještě dost. Do města nesmíš, tam tě znají, ale Bětka dovede tě do Jaroměře až k hospodě, kde stává Hájek, já jsem s ním jela jednou do Hradce, je hodný člověk, už obstarožný. Bětka se ptala ve městě, však ti může na cestě povědít, jaký to je hodný člověk, to tě mám dobře schovanou, jako bych tě na duši mu přříkla. – A nyní se, děvečko, s Pánembohem pohni dále, a tuhle – počkej – dobře si je schovej. – Kampak, za ňadra – z kapsy bys je mohla ztratit. – Je to pár rýnských – na cestě si to spočteš – a tuhle pár grešlí si dej do kapsy. – No mlč – jářku – snad vím co dělám. A komu bych to měla dát?“

„Pozdravujte matku a proste ji, aby mi odpustila, jako vy – a zavolejte si sem někdy Mařenku, ona je dobrá,“ prosila Madla, strojíc se.

„Všecko ti to zařídím – a ty mi nezapomeň vzkázat, jak jsi se

tam dostala a kterak to tam všechno je. Jestli toho chudáka Vavříčka najdeš, tedy mu buď matkou; on býval svéhlavý. – A toho Hájka pozdravuj ode mne.“ –

„A zná vás?“ –

„Kterak by neznal, vždyť jsem s ním jela do Hradce, vezla jsem tam přízi, pak jsem nevěděla kudy kam, poslal se mnou chlapce, hezkého už výrostka, ten mne zavedl na místo. Řekni mu jen, jesenská Nejedlá že ho pozdravuje; tak – nic jsme nezapomněly? – Vzpomeň si. Máš kudlu nějakou? Tu máš mou, ta je ti potřebná jako sůl – a sůl, hledme, na tu bychom byly zapomněly. – No a už nic? – Vzpomínej! – Bětka, vezmi to!“ Bětka dala si uzlík na hřbet do koše, jako by šla do města pro něco, a postavila se přede dvéře. Tetka a Madla stály ještě v sednici. „No a máš-li pak růženec?“ ptala se zase tetka, jen aby se loučení prodloužilo.

„Já mám modlitebník.“ –

„Ale copak modlitebník, musíš mít růženec, tu máš můj, co se na něm modlívám, když jdu spat,“ a z kapsáře, odkudž byla dříve kudlu vytáhla, vytáhla růženec, políbila ho a podala Madle.

„A co vy budete mít – bože – všechno mi dáte!“

„Jen si ho nech – vždyť já si mohu vzít, co nosívám do kostela,“ a položíc Madle jednu ruku na rameno, sáhla druhou do hliněné kroupničky u dveří a třikrát ji požehnala. „Pánbůh tě sprovázej a opatruj ode všeho zlého, abys tak se vrátila, jak jdeš.“ – S požeháním tím vyprovodila stařena bratrovkyni, kterou milovala jako svou, přes práh, dívala se, až se za ní zadní vrátka zavřely, pak vešla do sednice, zhasla louč, otevřela okenice, a kleknouc na lavici k oknu, složila ruce a začala se modlit. – Pomalu ozýval se ne jeden, ale mnoho hlasů skřivánčích, ranní zoře se rozlila po obloze, až i zlaté paprsky sluneční o temné vrchy kladského pohoří se odrážely. Ve vesnici začalo být živo, ale Madla s Bětkou daleko byly od ní. –

★

Zajisté bylo to po desáté, co Bětka s lavičky před hospodou na předměstí jaroměřském vyskočila v domnění, že pantáta již jede; – hodinu tam seděly a posud nepřijížděl. – „Já jsem jako na trní, Bětuško, snad jsme ho propásly?“ –

„Kterak propást, vždyt tu sedíme u samé silnice, ani myš nám neprojde. Jen vy se nebojte, Madlo, zde nás nikdo nezná a hledat nás zde také nebudou.“ –

„Kdo ví, teď už to naši vědí, že jsem pryč, jestli za mnou nepošlou.“

„Nech si pošlou; panímáma naše řekne vašim rodičům, že vás poslala do Rychnova k tetce, aby vám ta strast trochu z hlavy spadla. Za pár dní teprv řekne to matce, kam jste šla. – Ať vás tam hledají.“

„Nepodřekneš se ty, Bětuško, kdyby se tě mlynář –“

„Raději si jazyk uříznu,“ vskočila jí Bětka do řeči, „než bych tomu kalibánu o vás čeho řekla. Neznáte Bětku! – Jen ať vyzvídají, já je vyvedu navrch věže a shodím dolů jako kozla a nic nebudou vědět. – Vždyt já jsem sama řekla panímámě naší: Jestli tu holku k tomu holohlavému ancikristu přinutíte, svatby nedožije. Má zlatá Madlo, já jsem stará – jsem jen služka a nechtěla bych ho, jakpak vy ho máte chtít, taková majolena. Přeškoda by vás bylo takovému hudermanu ošklivému – vždyt má nos jako věž a oči jako bazilišek, div člověka neuřkne. A kdyby v něm co dobrého bylo, ale to je v něm – odpust Pánbůh – čert zašitý! Však tím také budou černí po smrti orat.“

„Ale, Bětuško, nemluv tak. – Já – ač bych mohla naň láti – nepřeju mu nic zlého, jen když budu mít od něho pokoj.“ –

„Což, vy jste dobrá hodina, ale není každý takový, až zkusíte světa, uvidíte. Nepřála bych vám ale, abyste mnoho zkusila, ale abyste mezi hodné, dobré lidi přišla, kteří by vás měli jako svou. – No, musím já se zase podívat, jestlipak už jede,“ vzpomněla si zase Bětka a popošla na roh hospody, ačkoliv z lavice přímo na silnici viděly. „No, jede někdo – vůz jako chalupa – to bude on!“ –

„Kdyby ho už Pánbůh přinesl!“ vzdychla si Madla, neboť byla v ustavičném strachu, že ji budou hledat a že ji tam uvidí, jinak by ovšem nebyla pospíchala.

„No už je to pantáta, dva vozy, jeden dvouspřežní a jeden jednospřežní – on sám veliký – to se navlas všeccko shoduje; nebude to nikdo jiný než pantáta Hájek, vždyt mi ho tak vypořádávali v Malé Skaličce.“

„Ach, Bětuško, když je tu, raději bych se obrátila. Tak mám srdce jako v povlaci. Ty půjdeš domů, ale já tu zůstanu sama jako lípa v poli. Bůh ví, jestli se kdy s vámi shledám.“ –

„Ach, ty umučená hodino, kdyby to tetka slyšela, uschla by steskem. Co si to připouštíte za brykule, co to mluvíte, že se nevrátíte? – Vždyť se hory nescházejí, ale lidé, nevíte? – Dá Pánbůh, že se zase zdrávi shledáme a že si já na vaší svatbě zatancuju.“

„Inu tys vždy veselá a nevíš, jak mně je,“ odpověděla Madla a oči se jí zalily.

„Inu řeči se mluví, chleba se jí, voda plyne, – člověk si někdy všelijak ty trampoty plaší. Ale je to, holka, jeden plat, jestli se smějete nebo pláčete, buďte tedy veselá a pomyslete si, že Pánbůh všude kraluje.“ – Mezitím povozy dojely před hospodu, kde již podomek s pící pro koně čekal, neboť to bylo odedávna místo, kde Hájek předpolednem nebo odpoledne koním seno dával. Hospodský, smekaje z daleka, také ven vyšel a Hájka vítal. Začalo se o nákladu, hospodský chválil koně Hájkovy, a Hájek začal zase o jiných koních mluvit, jakž to již u lidí podobného zaměstnání bývá. Každý stav mívá svůj mrav. –

„Jdi, Bětuško, řekni mu za mne,“ pobízela Madla Bětku, „ty jsi smělejší než já.“ –

„Snad abychom dříve tady s pacholkem promluvily, jak a co – nemyslíte?“

„Pročpak? Pacholek nemá co poroučet, jen jdi, Bětuško, vyříd mu, že ho tetka pozdravuje.“

„Jen jděte sama, Madlo, – vždyť pak se nemusíte stydět, je člověk jako my. Od vás mu přijde slovo více vděk, jen jděte, já s ním beztoho také promluví.“

„Ty ženské by s vámi, Hájku, nejspíš rády jely, čekají tu od rána. Promluvte si – já zatím uchystám snídání;“ po těch slovech hospodský vešel do dveří a nechal Hájka, k němuž zatím Madla s Bětkou byly přistoupily, přede dveřmi. –

„Jak vidím,“ začal sám, „rády byste se kus cesty svezly?“

„Já ne, pantatínku,“ ozvala se Bětko, „to tuhle naše Madla by ráda do Vídně, já ji jen vyprovodila.“

„Vy, panenka, jdete sama do Vídně? K známým snad?“ ptal se jaksi s podivením Hájek, s uzardělé trochu tváře její oka nespouštěje.

„Nemám tam živé duše; míním si tam službu hledat,“ odpověděla Madla tiše.

„Službu! – Nemáte rodičů ani přátel jakých, že musíte jít sloužit?“ ptal se Hájek dále. –

„Má rodiče, vlastní matku, ale otec jí umřel, když jí bylo devět let, bylo tomu osm let o Jiří. Matka se zase provdala – má otčima. Má také tetku, – Madlo, co máš vyřídit pantatínkovi?“

„Milá Bětuško, tetka se asi mylila, to je dávno už, co tu přízi do Hradce vezla, a jak povídá, že s pantátou jela. Také řekla, že měl pantáta syna výrůstka, ten že jí ukazoval v Hradci cestu.“

„To už vím,“ zasmál se Hájek, „to byl můj otec, a já byl ten výrůstek – to je ovšem už několik let od té doby. Můj otec umřel a nyní to vedu já, a po otci říkají lidé i mně pantáto, podle zvyku, – ač ním nejsem.“

„Vždyt je to jedno. Tak, pantatínku, vás ta tetka také prosí, abyste tu holku s sebou vzal, – k vám se každý nejraději utíká.“

„Já také každému rád posloužím, co mého možného, tak i rád tu panenku s sebou vezmu, a budu-li jí moci něčím být nápomocen, rád to udělám. Ale, panenko, poslyšte mojí rady: můžete-li doma zůstat, zůstaňte, a nemůžete-li, tedy služte zde za menší plat a nepřejte si vídeňské služby, tam je služba těžká. – Co si ve Vídni vysloužíte, to vám draze přijde – mnohá to i životem zaplatila. – Je mi vás líto!“

„Já vám věřím, pantáto,“ odpověděla Madla a v oku se jí leskly slze, „a ráda bych doma zůstala, ale nemůže to být – musím pryč. Chci tedy sloužit a daleko jít, kde mne lidé neznají.“ –

„Když je to takové, vezmu vás rád s sebou. Počkejte tu ještě chvílku, já se záhy vrátím. K těm předním koním se nepřibližujte, jsou někdy zlí a neposlechnou, jen mne.“ – Obrátil se a šel do hospody. – „Co je jí, že musí pryč, – proč chvátá do té Vídne?“ – ty otázky několikrát ozvaly se mu v duši při rozmluvě další s hospodským.

„Bětuško, neříkej tetce, co mi řekl, – to víš, že by se trápila, a ono to takové nebude; vždyt tam nejdu já první ani poslední. – A když by zle bylo, mohu jít.“

„Bodejtže – nic si z toho nedělejte; cožpak ví mužský o ženské práci, něco je všude. – Dělán co mohu a konec. Je to ale hodný člověk, ten Hájek, že vám to tak poradil.“

„Zdá se; ale ty jsi povídala, že je obstarožný, vždyt je mladý.“

„Inu to nemohlo jinak být, když jsme syna za tátu držely. Však tuten také už mladý není; je to člověk! Na toho Pánhůh míru ztratil. Když jste vedle sebe stáli, ani tě vidět nebylo.“

„Cožpak jsem tak malinká?“

„Jsi zrovna slušná dost, ale on je obr.“ – A tak mluvily a Madla Bětce rozličné ještě dávala nařízení, až vyšel Hájek opět z hospody. – „Jakube, ta panenka pojedje s námi, dělej místo; ten uzlík tam schováme.“ Tak volal na pacholka, bera s lavice Madlin uzlík a odnášeje jej na vůz. –

„Já se s tím pronesla a nesla jsem na hřbetě, a on to nese v ruce jako homolku,“ divila se Bětka. – Jakub hned skočil na menší vůz a Hájek sám dohlížel, také přinesl ze svého vozu veliký pokrovec; „abyste dobře seděla, panenka,“ mínil, klada pokrovec na seno, kde pro ni Jakub mezi bednami místo uchystal. – „Mohla také sedět na velkém,“ myslil si, ale neřekl nic, poněvadž pocestné vždy na menší vůz brával.

„I pantáto, vždyt budu dobře sedět i na tvrdém, nedělejte si se mnou starosti,“ pravila Madla.

„Jen počkejte, panenka, až pojedeme druhý den, však to neřeknete, máme dlouhou cestu před sebou,“ odpověděl jí Hájek s usmáním. – Koně byli zapřaženi, Hájek pobídl Madlu, aby sedla; Bětka ale, nechtíc se loučit před hospodskými, navrhla Madle, aby šly pěšky, že ji přes město vyprovodí. – Hájek práskl bičem, pinčlík začal štěkati, okolo a před koňmi skákati, vozy se pohnuly, Hájek dal sbohem hospodskému a jeli dále. Bětka vyprovodila Madlu za Jaroměř. Mlčky šly – majíce obě srdce lítostí sevřené, teprv když za Jaroměř vyšly a Madla naposled se ohlížela po svém domově, daly slzím průchodu. „Dej vám tedy Pánbůh štěstí a nezapomeňte na nás,“ štkala Bětka, vidouc, že vozy dojíždějí a že dále jíti nemůže. Odhrnula jí plenu s tváře a mozolovitou dlaní hladila líčko Madlino – pěkné jako z jádra. – „Dejte vědět o sobě, já ráda poběhnu do Malé Skaličky, když bude měti pantáta přijet.“ – „Vždyt já vzkážu, kterak bych zapomněla! Pozdravuj matku – tetku, Marjánku – Barušku Nyveltovu – všecky, a buďte tu s Pánembohem!“ pravila Madla; podaly si ještě jednou ruce, a pak obrátivše se, šly jedna k svému domovu, druhá do neznámé ciziny.

★

Včelka ráda obletuje krásný kvítek, a člověk rád se dívá na krásu. Což divu, že se lidé za Madlou po cestě obraceli a na hospodách že se Hájka ptávali, kam a odkud si to hezké děvče veze? Jaký div, že sám Hájek raději na ni než na koně se díval? Bylat ale Madlena děvče jako květ. Oči měla černé jako žár a obočí, jako by je namaloval. – V líčku dva důlky – a malou bradičku zarůžovělou, jako lístek z poupěte růžového. – Ústa malá a rty trochu vyhrnuté, červené, svěží jako malina. Nad širokým čelem sílu světlohnědých vlasů, kteréž se jí sotva v žíhону držely. Nosejček krátký nebyl krásný – ačkoliv se někdy jednomu nelíbí, co se druhému krásou zdá –, ale nosejček slušel k její tváři právě tak, jako by k ní jiný nepatřil. Ačkoliv, jak Bětka povídala, vedle Hájka malou se zdála, byla dosti vysoká a urostlá jako sosna. Nožky měla jako na strunkách a rámě jako z vosku. Bětka vždy, když s jinými o ní mluvila, říkávala: „Ta naše Madla má tělo jako z másla!“ – Nebyla ani tak krásná Madla jako roztomilá. A přitom byla prostá, nevinná, velmi dobrosrdečná a pracovitá. Bylat také čiperná a snadno všemu se naučila. Mezi chasou bývala vždy veselá, ráda zpívala, a chlapci s ní také rádi tančili, poněvadž se vznášela jako pířko. – Mnohý chlapec jesenický za ní toužil, ona si ale dosud nikoho nezamilovala, – a kdyby ji byli rodiče jinému, hodnému a ne tak zlému a ošklivému člověku za ženu dávali, byla by snad poslechla, byla by mu zvykla a do smrti život svůj ve vsi strávila, necítíc se ani nešťastnou ani šťastnou, jako obyčejně na sta žen i mužů spolu žijí.

Než přijel Hájek do Hradce, přibral na vůz dva chlapce, které rodiče na učení do Vídně poslali. Byli as dvanáctiletí; jeden měl rodiče a kolik bratrů a sester – druhý jen matku vdovu, která mimo něho ještě dvě děti měla, jak se to později Hájek dověděl. – Poslali je spolu, aby jim bylo veseleji. Oděv měli na sobě dobrý i obuv, kterou si nesli ale svázanou přes ramena, jak jim to rodiče řekli, aby si ji neroztrhali; mimo to nesli si na zádech uzlíčky, v nichž měli každý bochníček chleba a košili. – Když je Hájek viděl na silnici jíti, věděl hned, jací jsou to hoši. –

„Co jste zač?“ ptal se, když k nim dojel.

„Jdeme do Vídně na učení,“ odpověděli chlapci.

„Odkud?“

„Ze Zaloňova.“

„Kterak vám říkají?“

„Mně Honzík Strnadů a tuhleten je František Stehlíků,“ odpověděl větší z nich.

„Hezcí jste to ptáčkové,“ usmál se Hájek, ba i chlapci se tomu smáli, že mají tak potrefná jména.

„Mnoho-li pak máte peněz, hoši?“ ptal se jich Hájek dále.

„Já mám dvacetník,“ řekl starší.

„Mně dala máma dvanáct grošů, protože více neměla. Ale máme chleba.“

„To vám nevytrvá až do Vídně, milí ptáčkové, třeba jste málo zobali, a co pak tam?“

„Táta povídal, že můžeme být na cestě o chlebě, a když tam přijdeme, že se máme hned o místo ohlídnout a potom že nám dá mistr, co budem potřebovat,“ řekl větší.

„Tak, tak, kdybyste tam mohli být za den za dva, a jak tam vejdete, aby mistři na vás čekali, – to by to šlo. Ale o tom darmo s vámi mluvit; chcete, abych vás svezl?“

Chlapci s radostnými tvářemi na něho se obrátili. „Ach, pantatínku, to bychom byli rádi, my jsme už prosili jednoho vozku, ale on nás nechtěl zadarmo vzít.“

„No, jste-li ušlí, vylezte si na vůz, na ten menší – a nechoďte nablízko hřebcům, ti neznají moresy a kopnou hned.“

Kdož byl radší než chlapci; hned si vylezli na vůz a uzlíčky si sundali, děkující dobrému pantatínkovi.

„Ale jestlipak vy, panno Madlenko, budete nyní dobře sedět?“ mýnil Hájek, když byli chlapci usedli. „Mohla byste si sednout na první vůz, na moje místo, já beztoho více jdu než sedím.“

Ačkoliv Hájek na svůj vůz nikdy pocestného nebral, při Madleně byla výminka – a mrzelo ho, když na jeho nabídnutí odpověděla:

„Oh nemějte starosti o mne, pantáto; mně místo nezasedli. Dobře jste udělal, že jste je vzal, takové ubožáky! Mám též bratra, asi tak starého jako ti hoši, ale Pánbůh ví, kde je!“

„Jakpak to, že nevíte, kde je?“

„Otec ho dal na ševcovské řemeslo do Hradce, když přestal chodit do školy. Ale kdo ví, jestli se mu opravdu zle vedlo, anebo se mu jen řemeslo znelíbilo, za čtvrt leta zběhl z řemesla, utekl, a od té doby o něm neslyšíme.“

„A neptali jste se po něm?“

„Otec a kmotr byli v Hradci skrze něho, ale bůh ví, kdo má pravdu, – otec mu lál, že prý byl dareba, že se nebude déle o něho starati, kmotr ale řekl tolik, že chlapce trýznili, až se zvedl a do Vídně utekl. Kdyby mi Bůh tu radost popřál, abych ho ve Vídni našla! – Je můj vlastní bratr – sestra je po otci nevlastní. – My dva máme otčíma,“ zavzdychla si Madlena.

„Milá panenko, Vídeň je veliké město, a těžko naléztí tam mnohdy usedlého měšťana, natož učeníka; ale je-li tam, možná, že vás s ním náhoda svede; na světě se divné věci přiházejí.“

„Ach baže, já jsem se před krátkým časem také nenadála, že budu tuto cestu šlapat.“

„A nemejlím-li se, tedy skrze otčíma z domu jdete?“ začal se Hájek vyptávat. Nebýval nikdy všetečný, a tu najednou pokoušela ho zvědavost, proč Madla z domu šla.

„Skrze otce a ještě skrze někoho,“ odpověděla Madla s lehkým uzarděním. Hájek se na ni díval a dobře to pozoroval, měl také novou otázku na jazyku, ale hřebci ho vytrhli; začali se škádlit, a že měli koše na hubách a kousat se nemohli, štochali se hlavami a ržali, až se všecko ozývalo. Také cizí koně přijížděli, a to musil býti Hájek na ně velmi opatrný, aby je nepotloukli. Rozprávka se tedy přetrhla, což Hájka mrzelo, a po prvé snad ucítili koně šlehnutí biče.

Madla by si byla ani nepomyslíla, že jí bude cesta tak ucházet. Dni byly krásné, cesta jako mlat a ustavičně nové obrazy před zraky jejími přecházely, které ji zajímaly. – Nebyla jaktěživa dále než na Novém Městě, Dobrušce a na Opočně. Jaroměře si mnoho nevšimla, poněvadž měla oči při loučení jen k domácí krajině obrácené. – Hradec se jí líbil a za Hradcem obdivovala pole, vzdělané jak zahradu, a množství nasázené zeleniny, která se nejvíc okolo Kuklen, Plotiště sází, a Hájek ukazoval jí Lochenici,¹ odkudž známé Locheňacky cibuli vůkol a vůkol rozvázejí. Když přijeli do Chrudimska, povídal Hájek o zámožnosti tamějších sedláků,

¹ Locheňacky nosí šátky okolo hlavy vázané na způsob Moravanek z Hané. Když si jinde na hlavu šátek tak uvážou, říká se: „Chodíš jako Locheňacka.“

o chovu koňstva, a že podsední i náruční kůň při velkém voze z tamější krajiny jsou. Potkali také nejednoho sedláka v pěkném vozíku s krásným spřežením jedoucího z Chrudimi z trhu. Madlena ale obdivovala nejvíc krojselek, a vidouc jedno děvče v šněrovačce, zvolala: „Hlele, tu nosí i děvčata takové šněrovačky jako naše staré Jesenačky. A u nás se jim smějou, že mají na prsou zouváky.“

„Neměly jste dbát a přece kroj svůj si zachovat,“ mínil Hájek.

„Mělo by to být, pantáto, ale už se ten nový kroj zakořenil; matky zvykají už malé děti nositi ho, poněvadž prý je mezulán dražší a dražší, cicové¹ fěrtochy také prý už se nedělají, a kabátky že přijdou laciněji než dlouhé kožichy; a tak nemáme ze starého nic více než ty plátěné pleny s červeným vzadu květem; to si vyšíváme samy.“

„Ale na to nemyslíte, že tento váš novější kroj není tak trvanlivý, ačkoliv je slušný,“ řekl Hájek.

„Toho si nevšimají, a nyní jsme už navykly a myslíme, že bychom v letě ve vlněných punčochách nevydržely, v pantoflích že bychom klopýtaly, a kdybychom měly bez šátku v zimě do kostela jít, že by nám hrdlo omrzlo. To dělá návyk.“

„Zato zůstali vaši mužští věrní dlouhým zeleným kabátům vzadu s faldami. Jesenické muzikanty pozná zdaleka. Několikrát jsem se při nich vytančil; hrajou hezky,“ řekl Hájek.

„U nás je každý muž a každý hoch muzikantem. V čas muzik chodí to do celého okolí, čtyři a čtyři neb šest a šest, a vydělají si hodně peněz.“

„Jeden od vás byl prý velmi šikovný a dostal se až do ruské země; neslyšela jste nic o tom, panenke?“

„Kterakpak ne, to u nás každý ví, ale starý pan kantor a potom starý jeden soused – tomu je už sto let – ti to dobře vědí a od těch jsem to nejednou slyšela.“

„A nechtěla byste mi to povědit?“

„I pročpak ne, ale tak to povědit neumím jako pan kantor.“

„Povídejte jak chcete, však ono se nám to bude líbit,“ řekl Hájek.

„Ten muzikant byl jistý Josef Pavel, a už prý co malý chlapec,

¹ Druh pergálu z vyraženými kvítky.

když krávy pásal, pěkně hrál, a sám od sebe se tomu naučil. Jednou hráli s druhými v Opočně před panem knížetem, a tomu se Pavel tak zalíbil, že ho nechal na svůj peníz cvičit. V tom čase vypukla vojna s Prusem (sedmiletá) a vojsko pruské přitáhlo do Čech. Tehdáž, nevím jak se to stalo, přišel Pavel do zajetí a Prušané zavřeli ho do kláštera broumovského. On prý byl ale chlapík vyvedený, utekl on jim z kláštera někudy a pouze v košili se provlékl přes vrchy až do Opočna, kde ho v zámku skryli. Potom ho pan kníže dal do Prahy do takové školy, kde se naučil rozuměti všem nástrojům. Byl prý šikovný, zrovna dost. Škola ta byla prý daleko rozhlášená a císařovna ruské země, říkali jí prý jen tak po sprostou Kateřina, slyšela také o ní a chtěla mít také takovou školu. Psala do Prahy, aby tam poslali takového mistra, který by jí školu takovou zřídil, a pan kníže opočeanský řekl, aby poslali Pavla. Poslali tedy Pavla. Měl se tam prý tuze dobře, mnoho peněz si vydělal a stal se velikým pánem a vzal si paní od stavu. Zůstávali prý v jednom velikém krásném městě, které se jmenuje Moskva. Po mnoha letech, když byla vojna s Bonapartem, táhli našim krajem také Rusové. Dva mladí ruští oficíři přišli prý do Skalice a ptali se ustavičně, kde je *Jašená*. Žádný jim ale nerozuměl, až potom šli k panu purkmistrovi (jmenoval se Josefi), ten jim porozuměl, že se ptají po Jesenici a že jsou to synové Josefa Pavla. Ptali se po otcových přátelích a pan purkmistr napsal jim jmeno naší vsi; tehdáž byl ještě živ Jiří Pavel, Josefův bratr. Ten pan purkmistr napsal jim také jeho jmeno. Byli by rádi do Jesenice se podívali, ale táhli jen skrz a nesměli se zde zdržeti. Ten pan purkmistr pověděl to ale Jiřímu Pavlovi a radil mu, aby na něho psal, on ale nechtěl. – Po dlouhém čase přišel mu list z ruské země od bratra, psal mu, že ti dva jeho synové v bitvě u Paříže padli, ale že mu dříve byli psali, že v Skalici byli, a všecko, co jim řekl purkmistr. A psal bratrovi, že mu pošle několik tisíc zlatých, aby je rozdělil dětem, a by je jistě dostal, že je pošle skrze úřad. Nevedlo se sice Jiřímu zle, ale že měl kolik dětí, byly by mu přišly peníze ty vhod. Čekal, čekal – ale nic nepřicházelo, šel se poptávat, odbyli ho, že o ničem nevědí, a tak se mu vždy vedlo, až ho to omrzelo. Psát mu nechtěl, že by ho list nedošel, a tak od té doby nic více o něm neslyšeli, a peníze Jiří také nedostal. Říkal vždy,

že mu je bratr jistě poslal, ale že si je někdo nechal; to mu žádný nevymluvil. Ostatně je od nás více muzikantů ve světě, ale žádný nemá tu šikovnost co Pavel, ani to štěstí,“ dokončila Madlena. „Pro štěstí není pravidla,“ doložil Hájek.

Při takových a podobných rozprávkách cesty ubývalo. U Jíhlavy viděla Madla zase jiný kraj – a Strnad i Stehlík obdivovali jíhlavskou náves. Hájek je ale poučil, že se říká v městě náměstí. A za Jíhlavou byli v Moravě, a bylo se zase čemu diviti; tu městu výstavnému, tu pěkné dědině, tu roli jinak zorané, a zase krajům rozličným, kteréž Madla nejlépe posuzovala. Vždy se ale divila, když viděla některý díl kroje zrovna jako v Čechách. Co ale Madlu nejvíc těšilo, bylo to, že kamkoli přišli, s lidmi se dorozuměla. „Mluví sice špatně česky, ale přece je jim rozuměti,“ pravila, slyšíc po prvé mluvit po moravsku. Ale Hájek jí to vysvětlil, že to není česká, ale moravská řeč, že je to ale skoro jedno, a Češi a Moravani že jsou z jednoho pokolení. Hájek nabyl ve světě známostí o rozličných věcech, o nichž vozkové obyčejní ani zdání neměli, kolísající se vedle svých vozů po celý život a na nic více nemyslíce než na svůj náklad, koně a vůz. Hájek rád po cestě s lidmi pocestnými do řeči se pouštěl, ptal se na to ono, v hospodách rád se bavil s domácími hosty; přečetl si i noviny, když jaké byly. Znalť krajinu podél celé čáry z Čech až do Vídně, i obyvatelstvo. Řeč jeho nebyla hrubá, surová, a slušný měl způsob v jednání, což bylo přirozené jemnější jeho mysli a dobrému srdci.

O Madlenu staral se po celé cestě jako o sestru, šla-li pěšky, šel vedle ní, sedla-li na vůz, šel vedle vozu jejího; to mohli hřebci jíti, jak se jim líbilo. Madlena nechtěla první den do hospody, že má dosti jíst. „No necht, ale až to sníte, musíme jíst pohromadě.“ Madlena jedla první den na voze – a chlapce vzal Hájek do hospody, jakž to vždy dělával. Odpoledne posloužila Madlena Hájkovi se svojí výsluhou, dala i chlapcům, Jakubovi i pinčlovi, a málo jí ze všeho zbylo. Druhý den jedla s Hájkem, což ho velice těšilo, ač to nedal na sobě znáti. Večír, vždy než Madleně napadlo nocleh si objednat, měla ho u hospodské již objednaný, neboť Hájkovi všude rádi sloužili na hospodách. Když mu Madlena námitky dělala, říkal: „Já si vás vzal na starost, a proto vás chci hledět jako oko v hlavě; a nemyslete, že jen pro vás to dělám,

ženské potřebují vždy lepší pohodlí – to musí člověk s nimi jinak než s chlapem,“ smával se. Tak se každý den více seznamovali a Madla děkovala v duchu Pánubohu, že k Hájkovi přišla; věřila mu jako bratru. Hájka mrzelo, aniž věděl proč, že mu Madla říká pantáto; –nikdá mu to nenapadlo, Jakub mu tak říkal a každý člověk, jak již vůbec to byl způsob – chlapci mu říkali pantatínku –, ale když mu řekla Madla pantáto, vždy se zamračil a práskl si bičem. Madla zase si myslila: Pročpak mi říká panenka – jako bych byla městská! – Umínila si, že mu bude říkati i ona pěkně po městsku pantatínku. Při nejprvnější příležitosti začala s pantatínkem.

Hájek se zamračil, zatočil bičem několikrát v povětří, řka: „Nejsem ještě pantáta, ani pantatínek; říkají mi Jiřík Hájek, a z těch dvou jmen si jedno vyberte, které se vám zdá, ale pantáto mi, prosím vás, neříkejte.“

„Já jsem vás také chtěla prosit, abyste mi neříkal ani panenka, to se městským holkám jen říká, a já jsem selská.“

„Svědčí vám to, byť jste i selská byla, ale budu vás tedy jménem volat, když se vám to líbí,“ řekl Hájek potěšen, „a vy?“

„To se snad ale nebude slušet, když vás jen Hájku jmenovat budu,“ namítala Madlena v rozpacích jsouc.

„I říkejte mi třeba Jiříku nebo Hájku – cožpak je komu do toho. Jsme krajani,“ doložil. Tak to zůstalo a nikdo si toho ani nevšiml; – Hájek ale byl rád, jako by na sucho vyvezl. Nikdy mu ta cesta tak krátká nepřicházela – zdálo se mu, jako by ještě v Čechách byl, a jeli den čtvrtý, dojíždějící k Vídni. Den byl krásný, slunce až požáry házelo. – Chlapci proháněli se z příkopu do příkopu a okolo vozu honili se s pinčem – dětem a psům nebývá o kousek cesty. – Umdlíni konečně vlezli na vůz a Jakub přisedl k nim. Madlena šla pěšinkou v stínu kvetoucích stromů, bez pleny a bez kabátku. Tváře jí jen hořely. Hájek šel při koních, klobouk si nesl v ruce, utíraje si uhořelé čelo a líce. Chvílemi šel zamyšlen a zase, jako by mu to nedalo, po Madleně se ohlídl. Pinč běžel při Madleně, která se pustila do trhání sedmikrásek, jichž bylo v trávě jako hvězdiček. Dělala z nich kytičku. –

„Hájku, bude pršet, pinč žere trávu!“ volala najednou.

„Tamto je jistější znamení,“ ukazoval Hájek na oblohu, kde bylo viděti černý mrak.

„Nechť prší, jen když nebude hřmít, já se bouřky bojím,“ přiznala se Madla prostosrdečně.

„Pro kohopak jste natrhala tu kytičku?“ ptal se Hájek ukazuje na chudobky.

„Třebas pro vás, máte-li rád květiny, – ale vy nosíte na klobouku místo kytky cedule.“

„To je tím, že mi ji nemá kdo dát,“ odpověděl Hájek.

„A také ji snad od každého nechcete?“ ptala se potměšile, rovnajíc si kytici.

„Od každého ne – to máte dobře –, ale když byste vy mi ji dala, – byla by mně milá,“ řekl Hájek, a vytáhna všechny mejtní cedule, klobouk Madle podával. Madla mu s líbezným úsměvem kytičku za šňůru přidělala.

„Kýž by neuvadla,“ řekl Hájek, sázeje si klobouk na hlavu.

„Když uvadne, dá se jiná.“

„Byl bych spokojen, neboť chtěla-li byste slovu dostát, musela byste se mnou se vrátit,“ odpověděl Hájek, a v očích jeho bylo viděti, jakou radost by z toho měl.

Madla neřekla ani jediné slovo. Vtom začalo pokrapovat a slunečko se skrylo za mraky.

„Jděte do vozu, zmoknete,“ pobízel Hájek, ač by raději s ní byl šel.

„To nic neškodí, je to májový deštiček – porostu. Beztoho jsem malá,“ usmála se Madla a natáhla obě ruce na dešť i obličej zdvihla vzhůru proti dešti.

„Že malá – kdopak vám to řekl?“ ptal se Hájek, a oči jeho bloudily po štíhlé postavě děvčete.

„Naše Bětka mi to povídala,“ ozvala se Madla.

„To lhala, nebo byla krátkozraká,“ řekl Hájek obrátě se ke koním.

Deštiček padal hustěji, Madla chtěla do vozu, ale chlapci vzadu leželi natažení a spali; Jakub také klímal.

„Pojďte si na velký vůz sednout, Madlenko,“ nabídl Hájek vida, že nemá kam sednout.

„Já se těch vašich koní bojím.“ –

„Když já u vás jsem, nemusíte se ničeho bát,“ to řka, vzal Hájek Madlu do náručí jako děcko a na vůz ji vysadil. Madla zůstala jako

kalina; Hájek mlčky sedl vedle ní, a srdce mu tlouklo jako v zvonu, nemohl chvíli slova promluvit. Madla také nemluvila. Jeli úrodnou rovinou. Pole všude zelené, svěží luhy – kvetoucí sady při staveních, tu a tam v poli pláňka, hlavu obsypanou květem jako mléko bílým. Daleko na obzoru rysy modrých hor. Z jedné strany prodíraly se žhavé paprsky sluneční zpod tmavého mraku a v jich světle proměňovaly se deštové krupěje, padající z černého mraku, v miliony diamantových světlem lesknoucích se hvězdiček.

Hájek měl na voze pohodlné sedění zřízené a plachtu míval odhopenou nazpátek, aby viděl ven. Když tak dlouhou chvíli do krajině se dívali oba, Madla i Hájek, vztáhl Hájek pravou ruku – v levé držel uzdu – po Madlenině levé, řka hlasem přidušeným: „Madlenko, až se bude slunce k západu sklánět, budem ve Vídni – a rozloučení.“

„Bože, už ve Vídni!“ ulekla se Madla.

„Mně se nikdy ta cesta nezdála tak krátká a nikdy jsem tak rád – a tak nerad koho do Vídne vezl jako vás, Madlenko.“ –

„Já vám rozumím, Hájku,“ vzdychla Madla, „vy jste dobrý člověk; rád byste, aby se mi dobře vedlo, a bojíte se, abych nepřišla do špatných rukou; ale já doufám v Pánaboha, – že se neztratím!“

„O to se někdo postará, aby se vám špatně nevedlo; – ale to není všechno, Madlenko. Lépe, kdybyste nepoznala nikdy ten špatný svět. Já tam dovezl již kolik mladých krajanů i krajanek – a mnoho jsem jich oželel. – Vratte se, Madlenko!“ – Hlas jeho byl tak dojemný a tvář prozrazovala tolik upřímné dobroty, že Madlena mimovolně tvrdou ruku jeho k srdci přitiskla. „Nemohu, Hájku, nemohu!“ zavrtěla hlavou a oči se jí zalily.

„Madlenko, pročpak nemůžete? Činejsem hoden vaší důvěry?“ –

„Jste, Hájku, jste; věztež tedy, že mne rodiče nutili k ženichu, před kterým utíkám jako před ohněm!“ pravila Madlena a tichým hlasem vypravovala dále o zlém a ošklivém ženichu, a jak si ji zamiloval a se zařekl dostati ji stůj co stůj. „Vidíte, milý Hájku, že jsem musela pryč a daleko, ach já ani ve Vídni nebudu mít pokoje, aby mne nevyhledal; on by s to byl i zabít mne, je tuze mstivý člověk!“

„To se bohdá nestane!“ řekl Hájek, když Madlenka dokončila,

a hluboce si vzdechl, „a raději bych vás v rakvi než v jeho náručí viděl. Nemám vám to již za zlé, že zpátky nechcete, až se nějaká změna s vámi nebo u vás doma stane. Zatím mne považujte za svého bratra, anebo upřímného krajana, jak chcete, jen se mi se vším svěťte a od nikoho pomoci nežádejte než ode mne; slíbíte mi to, Madlenko?“

„Důvěřuju vám jako svému bratru, nikdy na vaši dobrotu nezapomenu, a když mi bude pomoci potřeba, přijdu jen k vám,“ odpovíděla Madlena, podávajíc mu ruku s uslzenou tváří. Hájek ji stiskl, skočil s vozu, a když ještě dále kus jeli, viděla Madlena tu najednou před sebou ohromnou hromadu střech a nad nimi do výše se vypínající černou věž, na jejíž špici se odrážely paprsky zapadajícího slunce.

„Vídeň!“ zvolal Hájek, ukazuje bičem v tu stranu.

„Kam já se tu, nebohá děvka, poději!“ vzdychla Madla bolestně a ruce sklesly jí do klína.

★

V sednici domovníkově v obchodním domě na leopoldovském předměstí ve Vídni seděla v lenošce, koží vycpané, vysoká tlustá paní, v čistém domácím oděvu, na hlavě bílý čepeček pod bradu zavázaný. – Byla to paní Katy, jak ji vůbec jmenovali vídenští známí její, aneb jak jí říkala stará Anče aneb čeští známí – paní Kateřina – žena domovníkova. Ačkoliv na čele a lících známky stáří již viděti bylo, měla vlasy černé jako uhel. Tvář její zdála se pošmourná, když nemluvila, ale když promluvila, vyjasnilo se sivé její oko a celá tvář stala se tak příjemnou, že by to ani nebyl nikdo v ní hledal. Černý kabátek měla přehozený přes židli a rámě, kulaté jak válec, opřené měla na opěradlech. Na rukou ale bylo viděti, že pracovaly tuze. Zář ohně plápolajícího na ohnisku v kuchyni padala skrze otevřené dvěře na ni a rudě osvětlovala staromódní dubový nábytek v sednici rozestavený. – U ohniska v plné záři stála stará služka Anče, kutíc v ohni a rozestavujíc hrnky okolo něho. Za ní na zdi třpytilo se měděné a cínové náradí kuchyňské. Na každý šum nastrovala Anče uši a dívala se na dvěře. „Ale že pak to dítě už nejde,“ pravila, nemohouc se ničeho dočkati; „snad se mu něco stalo?“

„I jdi, ty máš s tím chlapcem ustavičný strach. Že pak se nemůžeš navyknout ndržení ho již za dítě; pomysli, že buší už kladi-
vem na nákov,“ odpověděla paní Kateřina.

„Což je to všechno platno, paní Kateřino, mně zůstane Janoušek
vždy co dítě.“

„Budsi; ale nemaž se s ním a nedělej mu vše, co mu na očích
vidíš, zkazíš ho.“

„Kterakpak mu to neudělat, když přijde a prosí: Ančo, Ančo
má stará, já tě mám rád, udělej mně to. Bože, mně se srdce radostí
třese, když mne to dítě má tak rádo. Neudělejte mu to! Vždyť já
nemám jinou radost na tom světě než mého Janouška.“

„A já ti už nejsem ničím?“ škádlila ji paní Kateřina, ale oči její
dlely s upřímným výrazem na staré služce.

„Vy že ničím, paní Kateřino, vy ničím? Ty můj světe – vy,
která jste mne v zlé nemoci navštěvovala, když jsem byla plná
neštovic, která jste mne těšila a o mne se starala od tehdejška až do
nynějška, vy že byste mi ničím nebyla? Jeminku, co si to o mně
myslíte? Ty můj bože, vždyť je Janoušek vaše krev, proto ho mám
tak ráda!“ a stará Anča pustila se do usedavého pláče.

„I nebreč, starý bloude, což mi nerozumíš? Či myslíš, že neznám
tvé srdce? – Ale k čemu jsou vždy ty dlouhé litanie o malé služ-
bičce, kterou tys mi dávno splatila? – Jsme z jednoho místa, já
také sloužila, vím, co je zle a jak drahé je milé slovo, když je člo-
věk opuštěn.“

„Ach baže víte, co je zle, kdybyste nevěděla, tedy byste se ne-
ujímala těch holek, co Hájek přivází sem do služby a jimž jste jako
matka.“

„Co já pro ně dělám, je malá zásluha proti tomu, co Hájek pro
ně udělá, a kdybych nebyla dříve prala pro lidi – jak víš –, neměla
bych známostí žádných a těžko by mi bylo Hájkovi zadost učinit.“

„To byla mela tenkrát; to jste mne právě vzala k sobě po té
nemoci, já nemohla ještě nic dělat a vy jste celé noci pracovala
a mne jste krmila.“

„I mlč placno,“ přetrhla jí řeč paní Kateřina, ale kdyby nebyla
Anča několik kroků od ní bývala, byla by slze na tvářích jí viděla.

„No, vždyť já už mlčím – a víte jak jste mne k sobě vzala, a
druhý den přišel pan Michal a přinesl vám na svatební šaty a vy

jste je nechtěla od něho vzít, že jsou pro vás panské, a pak jste v nich přece se dala oddat. – Já vám zatím chystala snídání a modlila se za vás. Byla jste švarná nevěsta, paní Kateřino. Pan Michal je Němec – pravda –, ale na místě hodný člověk a duši by za vás dal.“

„To máš pravdu, učiněná dobrá hodina je Michal! Začátek měli jsme dost zlý, no ale Pánbůh pomohl.“

„Když se dva starají a je svornost mezi nima, vždy Bůh požehná, dokonce člověku dobrému. Měli jste dost málo, když byl pan Michal „U beránka“ – a vy pro pány prala, a přece jste takové dobrodiní udělali Hájkovu otci. Však to i syn vzpomíná!“

„Ty můj bože, to by byl každý jeho známý udělal. Michal byl s ním znám, a když se náhle rozstonal „U beránka“, odvedl ho Michal k nám, daleko to nebylo. Já ho obsluhovala a Michal obstarával mu koně a vzal mu vše pod ochranu. Báli jsme se, že nám skoná. No ale za týden bylo mu lépe. Stonásob nám tu službu zaplatil. Víš sama, že mladý Hájek málokdy přijede jen s prázdným pozdravením od matky?“

„Ale to vždy říká, panímámě za její namáhání s těmi dětmi.“

„Ty můj bože, namáhání! Já bych si zásluhu z toho dělala, kdybych to dovedla, aby každé to děvče dobré místo mělo a hodně zůstalo mým přičiněním, ale v patách za nimi být nemohu.“

„To uhlídá člověk spíše pytel blech než takové děvče, když už chce šidit,“ mínila stará Anča. „A zde v té Sodomě, ty můj světe, jak se krásné děvče na ulici ukáže, už je obchází jako lvové řvoucí, kterak by je pohltit mohli! Taková vřava není snad kraj světa k nalezení jako tu.“

„Bude ono to v každém velkém městě tak; to víš, více ohně více dýmu, více lidí více hříchů. – Neviděla jsi dnes Lenku? Již zde kolik dní nebyla, a ona se přece vždy na chvílku staví, když jde kolem.“

„Lenku jsem neviděla, jak včera; povídala mi, že se má dobře. Je to děvče něco čisté, ale mně se zdá, že se jí to líbí, když se ti fouskové po ní ohlížejí. Vidíte, to je Anička jiná holka, ta utíká po ulici, jako by ji honil, a na žádného se ani neohlídne; a tichá je a stydlivá, to se mi při ní líbí. Lenka má ale oči jen ve větru.“

„No, musím s nima promluvit, bylo by mi líto, kdyby si nedala říct.“

„Také se mne dnes ptali ti dva ševcovští učeníci, kdy prý přijede pantáta. Já řku, co od něho chtějí; nechtěli ale s barvou ven; konečně mi řekli, že slíbil každému novou košili přivézt, když budou hodní. Byli chudáci otrhaní. Jak přijede, budou u něho jako na koni.“

„Je to člověk dobrý. To jaktěživ nikdo pro ty děti neudělal co on. Na cestě je živí, zde se jim také vždy o mistra postará, dohlíží k nim, a který je hodný, tomu dělá, kde co může dobrého.“ – Vtom bylo slyšeti ze síně kroky.

„To je můj Janoušek!“ řekla si Anča a tvář se jí vyjasnila radostí. Paní Kateřina vstala a rozžehla na stole uchystané světlo. Vtom se otevřely boční dvěře a do sednice vběhl chlapec výrostek, synek paní Kateřiny a chovanec staré Anči, plný živobytí, snědý, černo-
vlasý, v kožené zástěře a všecek začerněn.

„Pozdrav Pánbůh, mamičko, někoho vám vedu!“ zvolal vesele.

„Kohopak?“ chtěla se ptát paní Kateřina, ale již vcházela do dveří Madla a za ní v patách Hájek.

„My o vlku a vlk za humny!“ usmála se paní Kateřina, podávajíc Hájkovi ruku. „Vítáme vás do Vídně; právě jsme na vás vzpomínaly. Janouši, podej židle!“

„Nechte, Janoušku, nechte, a jděte se umejt, jste černý, jako by vás komínem protáh.“

Janouš skočil do kuchyně, Anča podala židle.

„A jak se máte po všechny časy, Anče?“ ptal se Hájek sedaje.

„Tak tak, jak Pánbůh chce; ale jsem už, milý pantáto, jako pára nad hrncem.“

„Oh ještě není tak zle!“ mýnil Hájek, ale Anča pokrčíc rameny mžikla okem po Madle a odešla do kuchyně.

„A koho jste nám přivezl?“ ptala se paní Kateřina, když se usadila, prouč oči o Madlu, která nade vším, co všude viděla a slyšela, jako zaražena byla.

„To víte, panímámo, koho já vám přivážím.“

„Také do služby? Snad vaše příbuzná?“

„Od Adama jsme bratr a sestra, jinak jen krajané,“ prohodil Hájek žertovně, „poněvadž ale nikdo lépe nedovedl krajanům dobročiniti než vy, paní Kateřino, proto se vždy jen k vám obracím s krajankami, abyste jim byla matkou.“

„Což je o mne, budou-li jen chtít ony mými dcerami býti,“ usmála se paní Kateřina.

„Pak ovšem přestává vše. Kdyby vás nebylo, já bych si tu starost nemohl vzít na sebe. Je to příliš drahé zboží, než abych je, přijeda sem, na ulici vysypal a náhodě přenechal, kdo po něm hmatne; dělal bych si z toho svědomí.“

„Nechci vás chválit, Hájku, ale jářku, kým by bylo více tak svědomitých a bližního svého milujících lidí jako vy!“ pravila paní Kateřina, položivc plnou ruku svou na Hájkovo rámě.

„Že jich je, dokazujete vy sama, panímámo,“ řekl Hájek.

„Ach, to je jako rosa – ale nechci dále mluvit, vím, že nerad slyšíte, když vás kdo chválí. No, někdo zase rád, když ho lidé po světě roztrubují. – Ale odložte, panenka, či chcete někam ještě, máte tu snad někoho známého?“

„Nikoho, panímámo!“ odpověděla Madlenka.

„Nu, tedy zůstanete beztoho u nás, jako každá jiná, to my už máme provždy s Hájkem ujednáno, a máme ještě jednu sednici. – Ale dovolte, lidičky, jen na slovíčko odejdu,“ omlouvala se paní Kateřina a vstanouc odešla ze sednice. Tak se jí tělo houpalo, když šla, jako na vodě.

Jak se od Hájka odvrátila, uvisly oči jeho na Madleně a ruka jeho sáhla po její obou rukou v klíně složených. – „Madlenko,“ pravil k ní tichým, pohnutým hlasem, „vzmužte se, vidíte, že je paní Kateřina žena přívětivá, ona vám bude jako sestra, jí se budete moci se vším svěřiti. Věřte, že bych vás nebyl sem dovedl, kdybych nevěděl, že jsou tu lidé dobří.“

„Ach, Hájku, mně se zdá, jako by celý svět na mne padal, až mne to dusí,“ vzdychla si Madla, tisknouc ruku jeho k stísrným prsoum. – Jak rád byl by ji k srdci přitiskl a pryč ji odnesl daleko za brány vídeňské, kde tak nerad ji nechával, ale mlčel; – mlčel, aby neprozradil cit, který celou duši jeho zaujímal. – „Hájku,“ ptalo se děvče ostýchavě, „víte že zejtra přijdete?“ a zarosené její oči prosebně se k němu obrátily.

„Přijdu, Madlenko, a kdybych umíratí měl,“ zašeptal Hájek; a vtom se otevřely dvěře a plnými dveřmi hrnul se do sednice pan Michal, muž ramenatý, silného těla, plného, veselého obličjeje.

„Grüss' di Gott, Bruder!“ pozdravil Hájka, upřímně mu rukou

potřepáváje, tu ale padlo oko jeho na Madlenu; zaluskna prstem, zvolal: „Herrgott Schwernot, ist dös a sakrisch Madl!“

„Milý Němče, to je Češka, s tou musíš po česku,“ řekl Hájek vida, že Madlu to vítání do rozpaků uvedlo.

„Jo po česku – i konn jo nix,“ pokrčil rameny Michal.

„Styď se, učí tě paní Kateřina patnácte let česky a ještě nic ne-umíš,“ škádlil ho Hájek.

„Jo umíš – eure Sproch is n'sakrische Sproch, do müsst ich mir n' extra Zunge verschoffen, um dös zu lernen!“

„Vidíme ho,“ ozvala se paní Kateřina, přišedši do sednice a poslední slova mužova zaslechši. „Ty bys jazyk na češtině si zlámal, a já si ho neměla zlámat na tvojí řeči? Není-li vám hanba, že žádáte, my ženské abychom se učily kvůli vám německy, když vy nechcete se učit kvůli nám česky? Neměly bychom býti takoví blázníčkové, však vy byste se naučili.“

„My jsme páni – a vy nám musíte vše k vůli udělat,“ řekl Michal, uhodiv se v prsa.

„Vy jste páni, – ale chytřejší panuje,“ usmála se paní Kateřina, ukázavši přitom na svoji hlavu; potom položivši ruku na rameno mužovo, doložila: „Milý Michálku, to máš mně co děkovat, že si rozumíme, – kdyby mi nebylo jedno mluvíti česky jako německy, byla by to špatná merenda bývala s naší rozprávkou.“

„My bychom si přece rozuměli, Kačenko!“ zasmál se Michal. – Potom se obrátil k Hájkovi a ptal se ho, jak se to děvče jmenuje, a když mu Hájek řekl, že Madlenka, nechtěl tomu rozumět, až mu řekla paní Kateřina, že je to Lény.

„Ach, to je jiná; buďte ráda, že se nejmenujete Káča. Káča je každá zlá.“

„Ale když se vydaří dobrá, je prej tuze dobrá,“ řekl Hájek, „a tys trefil na podařenou.“

„No co dělat, už si ji musím nechat,“ pokrčil Michal rameny; ale paní Kateřina ho již neposlouchala, bylať do kuchyně odešla, Anča pak přišla pokrýti stůl, na nějž snášely za chvíli večeři, při čemž jim pomáhal i Janouš, vymydlen jako sklo. – Madlenka se také k službě nabízela, ale paní Kateřina jí nedala, řkouc: „Však se vám sloužení ještě dostane, jen se posadte za stůl k vašemu krajanu.“

„Když to panímáma tak usoudila, tedy se pojdte posadit,“ řekl Hájek, podávaje jí židli. – Bylo to oddávna zavedeno, že Hájek u Michala jeden večer strávil, kdykoli do Vídně přijel; nebylo již ani mezi nimi zvaní třeba. – Stará Hájková skoro každou cestu panímámě pomazanku, sýr a podobné věci posílala, což bylo ve Vídni vzácnějším darem než kdovíjaká věc. – Pan Michal dal dobré víno, paní Kateřina upravila vždy jedno neb dvě jídla, které Hájek rád jídal, a celý měsíc se na takový večer těšivali. Anča vždy také u stolu seděla, dle obyčeje venkovského, kde hospodář a čeleď z jedné mísy jídají.

Také ten večer nebylo nic skvostného, jen vaječníky, dušená hovězina, máslo, sýrce a víno, ale vše chutně připraveno. „Pobízet vás nebudu, jezte, kdo co a mnoho-li chcete!“ řekla paní Kateřina, když bylo vše na stole, sedajíc do své vycpané židle.

„To je tak nejlepší,“ řekl Hájek. Pusili se všickni s chutí do jídla, mimo Madleny, která měla srdce jako v kleštích. Každé sousto jako by jí v ústech rostlo. Anča pokradomky nejpěknější sousta ze svého kladla na talíř Janouškův, jako by její žaludek ani hoden nebyl dobrého sousta.

„No Madlenko, berte z toho máslička!“ pobízela panímáma, „je přes kořeny vežené, vzácné. To mi panímáma Hájková posílává taková pozdravení s omastkem, jak tuhle náš Hájek říká.“

„Já vím, že vám to zde vděk přichází, a my toho máme dost. I mně samému, když domů přijedu, padne nejlepší k chuti domácí chléb a pomazanka čerstvá,“ řekl Hájek.

„A což teprv kdyby ti ji hezká žena uchystala, vidě?“ usmál se Michal. – Hájek se skoro zapálil a byl tomu rád, že neumí Madla německy. – Madla si opravdu té řeči nevšimla, a odkrojujíc si máslo, pravila: „U nás ve vsi se velmi s omastkem spojí. Všecko máslo se odnese nejvíc do Plesu.“

„U nás v horách,“ pravil Hájek, „žijou lidé též velmi spoře, a musí ústům mnohdy utrhnout, co prodat chtějí. Máslo, vejce odnášejí se nejvíc do blízkých měst, a potom skupují to pražští máslaři. Chudý lid nemá na to, aby víc měl než ty polívky, brambor suchý a někdy něco z mouky. – Avšak ani sedláci nemají stravu, jakou by mohli mít za stejný náklad, a snad i silnější. Tomu oni ale nevěří. Jak vařivávaly naše praprabáby, tak vaří naše ženy,

o větší úpravnosti ani řeči. Táž jídla dědí se od kolena do kolena a dlouho snad ještě dědit se budou.“

„Ty můj světe, u nás v dědině bylo to právě tak. Maso jen na Boží hod, a to neměl každý, jen zámožnější. Chudší byl rád, měl-li bělejší hnětenku. Kraviček – odpustte – měli bohatší po dvou třech, chudší rodina živila se cd jedné, a ještě se muselo kousek másla do roka prodat. Ty můj světe, dost jsme tam zkusili bídy, ale přece bych se tam chtěla ještě jednou podívat. Víte-li, paní Kateřino, že je tomu přes dvacet let, co jsem odtamtud odešla?“

„Léta plynou jako voda; já jsem tu ve Vídni také již dvacet let, a když jsem zde byla den, myslila jsem, že za týden se vrátit musím, nemám-li teskností zemřít. Člověk všemu zvykne,“ odpověděla paní Kateřina.

„Odkud jste, Anče?“ ptal se Hájek.

„Jsem odtud co paní Kateřina: za Prachaticemi z Jelínkova. Já jsem Jedličková, – ale neznaly jsme se, až jsme se náhodou zde v jednom domě, kde jsem sloužila, setkaly a domluvily. Bylo to řízením božím, neboť jsem se brzy potom roznemohla a tu paní Kateřina –“

„Nalej Hájkovi vína, Anče,“ přetrhla jí řeč paní Kateřina, a by nemohla Anča v řeči své dále pokračovati, začala sama: „Jen jako ve snu pamatuju se na tu dědinu ještě, na hory a lesy kolem, jak tam bylo krásně zeleno, když jsme chodívaly na jahody, a že se tam všickni jmenovali Jedličkové. Potom mi rodiče umřeli, bratr dostal chaloupku, oženil se a já vzala uzlík na hřbet a šla do služby do Budějovic, tamodtud jsem se svou paní přišla sem, a od té doby jsem tu a všelicos jsem zkusila zlého i dobrého. – Dřevnější leta se mi leckdys o té naší dědině zdálo, a tak se mi ve snu všechno představovalo krásně, i ty zelené lesy, – že se mi vždy ráno až zastesklo.“

„Já také dlouho nepřivykla, a co mi nejhorší přicházelo, bylo nošení vody ve škopku na hlavě,“ řekla Anča.

„To stojí každou učení; než tomu přivykne. Radila bych vám, Madlenko, když byste musela pro vodu chodit, dřív se tomu doma učít. To se položí na hlavu měkké kolo vycpané jako věnec, a na to se škopek postaví, aby netlačil hlavu a rovně stál. Nejprve se učte nositi škopek prázdný a potom teprv plný, a chodte nejdřív

doma po kuchyni s ním, až navyknete jistému držení hlavy a těla. Zejtra vám to ukážu,“ řekla paní Kateřina.

„Děkuju vám; ale což bych nesměla nositi v konvích vodu? Na ty jsem zvyklá, to se lehce nese a také bych pojednou tolik vody přinesla,“ ptala se Madlenka ostýchavě.

„Má děvenko, toť se rozumí, že byste též tolik pojednou přinesla, ale – všude jiný obyčej, a dle toho mají paní už nádoby zřízené. Vidíte, v Praze nosí vodu v putnách, na zádech. Taková putna má svých šedesát liber, a když ji neseš do druhého i třetího poschodí, třesou se ti nohy jako osika a nemáš ducha. Ale nejvíc vody pojednou se přinese v putně, tuto je pravda.“

„Není přes věderce, co se u nás všude nosí, to je nejlehčí nošení,“ mínila Anče.

„Vědra?“ ptal se Hájek i Madla.

„Takové vědro,“ vysvětlovala paní Kateřina, „obnáší za velkou konev vody. Je kulaté jako kbelíček a nahoře má železný půlkruh, kterým se zavěšuje k vážkám. Vážky záleží z dřevce kulatého, uprostřed, kde na vazy leží, trochu prohnutého. Obyčejně jsou vědra z měkkého dřeva, železnými obručemi okovaná, bohatší mají je okovaná měděnými obručemi a tmavším dřevem vykládaná, řetízky kalené. Chudí mají místo řetízků provázky, místo železných háků dřevěné a vědra též jen dřevěnými obručemi pobitá. Když se voda nese, přidrží se řetízky k tělu, aby se vědra nehoupala; jde se s nimi velmi lehko a tíže leží jen na ramenou.“

„Všude jiný obyčej, a člověk, chce-li s lidmi v dobré vůli žít, musí se mu chtě nechtě podvolit,“ pravil Hájek. Mezi rozprávkou minula se jídla a Anče začala sklízeti; Michal ale nalil čerstvého vína a pilo se na zdraví, „co koho těší“. – Madla se upejpala, ale na poctu musela si přece zavdat. Víno je rozveselilo. Začali mluvit o rozličných věcech, o obou jich zaměstnání, o známých, jak se tomu neb onomu vede, i o sobě samých. Konečně začal Hájek o chlapcích, které byl nechal v hospodě pod dohledem Jakubovým, a ptal se Michala, zdali by nevěděl o mistru, který by je vzal. „A může to být i jiný řemeslník, ne právě švec,“ doložil, „jen když bude pořádný a milosrdný člověk.“

„Milý kamaráde,“ řekl Michal, „kdyby mohli ti hoši platit, věděl bych pro ně mistrů deset za jednoho, ale chlapce rok za rok

nikdo rád nevezme, kdo nechce z něho udělat domácího otroka; a když se takový mistr vyskytne, u něhož se mají učeníci dobře, hned je rozhlášen po celé Vídni, a chasa jen k němu se tlačí.“

„Pantáto,“ ozval se Janouš, „v Myslivecké třídě je truhlář, Krček se jmenuje, ten potřebuje učeníka, povídal to dnes v kovárně našemu mistru.“

„Ah Keršek,“ řekl Michal, nemoha to jméno ani vyslovit; „no pravda, ten je hodný muž a přísný. Jestli je vezme, mohou ti děkovat.“

„Povšiml jsem si kolikráté již jeho štítu a myslil jsem si, že musí být hodný člověk, poněvadž má poctivé svoje jméno po česku napsané, ne jako mnozí, kteří si je píšou po německu, že to ani Pánbůh nepřečte,“ řekl Hájek.

„Máte vy ale také jména, kamaráde, že by na nich člověk jazyk zlámal.“

„To jen takový neohebný, jako ty máš,“ zasmál se Hájek. Takové škádlení bývalo časté mezi nimi, proto se však nikdy nerozmrzeli.

„Také se již dnes dva ševcovští učeníci po vás ptali,“ řekla paní Kateřina; „z Příkopu jsou tuším.“

„Vím, vím, slíbil jsem jim něco. Chudáci, chodí to skoro nahé. Byli to zdraví dva chlupci, když jsem je sem loňský rok přivezl, a tak jsou zakrnělí, bídni, žel se na ně dívat,“ řekl Hájek.

„Kdyby viděli rodiče, co ty děti zde zkusí, neposílali by je sem tak nazdařbůh. Srdce člověku zpláče, když je vidí, jaká to břemena vláčí po tom městě, co se doma napracují, co zimy, co hladu zkusí a co týrání a bití. Je-li mistr milosrdný, je mistrová zlá nebo děti jejich anebo tovaryši. Na učně se vše svezde, vše naloží, každému musí být po vůli. – Učení řemesla je mimotní věc. Jestli se rozstůně, pošlou ho do špitálu, a nikdo se dále po něm neohlídne; vystůně-li se, dobře, umře-li – jako by kámen do vody hodil. Pravda, někteří jsou kluci bohaprázdní, ale není divu, když jsou v takové škole.“

„To je to nejhorší, že to vyroste jako divá zvěř, že se k ničemu nevedou, že se neučí znát Boha ani svět, že je každý sám sobě odevzdán. Co záleží komu na takovém dítěti, jestli z něho co bude nebo ne? Stane-li se zlodějem, potrestají ho; stane-li se hodným

člověkem, dobře pro něho. Já kolikrát přemejšlím o tom, ale co platno, nepředělám to. Nemohu než maličností některým pomoci, ale to je proti celku jako rosa.“

„Kdyby každý tak myslil, pomohlo by to, milý Hájku, ale my ten svět nepřevrátíme,“ řekla paní Kateřina. – „S děvčaty máte to také tak; co se jich tu do roka zkazí, které sem přišly, dobré, nevinné! Přijdou sem jako slepé, padnou do ruky dohazovačů zákupných, kteří je prodají kamkoliv. Nikdo se jich neujme poctivě, nikdo nepoukáže jim na propast, do které tak snadno padnouti mohou. Páni nemají k čeledi své srdce, považují služebníka ne za potřebného pomocníka, za člověka sobě rovného, ale za otroka k služebnosti od Boha určeného. Kdo v službě nebyl, ten bídy nevidal, říká se, a pravda to. Dokud služebník do úpadu pracuje, vidí ho rádi, jak ho ale síly opouštějí, překáží už v domě, kdyby tam byl i věk svůj strávil. Hubují na čeládku, že je špatná; inu, je to dílem pravda, ale kdopak toho vinen? Jak veliké hodiny ukazují, tak malé se po nich spravují. Ale nestrachujte se, Madlenko,“ řekla paní Kateřina, vidouc v očích Madleniných slze; „není pravidla bez vyjímky, je tu i hodných pánů, jako hodných čeledínů. Já také sloužila u zlých i hodných pánů, a všelicos jsem prohlídla, ale chvála Bohu, přece přese všechno přešla jsem s poctivým vědomím. Když jsem pár zlatých uspořené měla, myslila jsem si, že je přece lepší kousek chleba v svobodě než pečeně v službě; najmula jsem se k hodným lidem a prala pro lidi. Brzy mne znali, a paní Katy dávali rádi prát. Snad bych se byla později domů vrátila, ale poznala jsem tu toho Němce a ten úmysl můj změnil. Jednou povídal: ‚Vidíš, Katy, tys pořádná, dobrá ženská, jakou jsem si přál. Nejsi už mladá, já také ne, ale mám tě rád a jsem dobrý chlap, tedy se k sobě hodíme. Mnoho nemám, ale uživím tě.‘ Vzali jsme se tedy, a jeden ani druhý toho nelitoval, – vid' Michale?“

Michal s usmívavou tváří podal ženě mozolovitou ruku a zdvihna sklenici, pravil hlasem pohnutým: „Na tvoje zdraví, ženo!“

Hájek také zdvihl sklenici a mlčky pil, ne ale na zdraví paní Kateřiny, ač ji měl velmi rád.

Bila jedenáctá na svatoštěpánské věži, když Madlenka v malé, čistě spořádané sedničce, kamž ji paní Kateřina byla dovedla, k spaní se chystala. Svléknuvši se napolo, přistoupila k oknu, aby, jak

doma často dělávala, u okna se pomodlila. Odhrnula záclonku s okna, – ale tu nebyl květoucí sad před oknem, tu nesvítil měsíc do oken, ani kousek tu nebylo hvězdnatého nebe viděti. Černá vysoká zeď čněla před oknem, i spustila rychle záclonku a klekla pod malý obrázek Panny Marie, který na zdi visel. Pomodlivši se, zhasla světlo, lehla, zavřela víčka, ale spánek ještě u ní nestál, aby ji pojmul ve svoji náruč, ještě před ní stál svět se svými obrazy, kterým se vymknout nemohla. Tu ji táhly veselé družky k hraní a práci, tu žehnaly jí staré ruce, tu se viděla jíti po cizích krajinách, po boku muže dobrého a milého – ba velice milého! – Viděla se jíti v davu lidu, z nichž nikdo ji nepozdravil, mezi vysokými domy, které jako by spadnouti na ni měly, viděla se v kole dobrých lidí, a co dále? Spánek zastřel co dále, ukonejšiv ji slibem z milých úst: „Zejtra, Madlenko, se ještě uvidíme!“

★

U kašny na Štěpánském náměstí scházivaly se ráno a podvečer děvčata pro vodu. Tam bývala soudná stolice. Tam přetřepala se kdekterá domácnost, kdekterá paní, rodinné tajnosti se tam stavěly na pranýř a mezitím se mluvilo o milovnicích, o nových šatech, o vojenských parádách, o Elisium a vycházkách do Prátru.

Jednoho předvečera stál tam jak obyčejně houfek děvčat. Některá měla škopek naplněný stát na okraji kašny, některá ho měla ještě prázdný aneb ho naplňovala. Mezitím rozprávěly vespolek.

Jedna veliká vedla slovo. – „Já ti vždycky říkám, abysi se ozvala; byla jsem také jednou u takové paní, která by si byla pro groš koleno vrtat dala a služky nejraději větrem byla krmila, ale já jí pověděla, zač je perník v Pardubicích; zrovna jsem jí řekla, nedá-li se mi najíst, že jí budu krás. anebo odejdu.“

„No, a dala ti víc jíst?“ ptala se jí ta, co též takovou paní měla.

„I holečku, u lakomce nevyhrozíš ani nevyprosíš. Vypověděla jsem.“

„Naše stará,“ ozvala se jedna z houfu, „není lakomá, ale držívá visity a nemá na to, a my se potom musíme zato kolik dní postit.“

– Všeobecný smích. –

„Naše je také samá visita, každé boží odpoledne, sotva lžici od-

loží, běží jako s troudem, aby nezmeškala, třebaš doma stavení spadlo.“

„A vy si z toho mnoho neděláte,“ usmála se jiná.

„To víš, když není kočka doma, mají myši posvícení. Včera byl beztoho křik u nás, starý to nechce, povídal, že ho ožebračí; ony hrajou v těch visitách ten mist a naše prohrála pětku.“

„Dobře na ni; kdyby ji měla dát žebráku, oběsila by se.“

„A když nehrajou, tak to lidi pomlouvá,“ řekla jedna.

„A smáčí děvečky místo rohlíčků do kávy,“ ozvala se druhá. –

„Do očí jsou jedna druhé jako miliusové, to tak sladce, tak se kloní až k zemi, a jak se jedna od druhé obrátí, nemohou si na jméno přijít,“ pravila snědá Žofka, dělajíc po paních posuňky.

„Včera naše povídala o tvé paní, Rézo, že je lehká osoba,“ pravila opět jiná.

„Či tvoje paní moji paní vážila?“ odsekla Réza. „Ať jen mlčí tvá svatá paní, vrabci na střechách o tom štěbetají, že je bečka hříchů.“

„Nedurdi se na mě, já jen prodávám, jak jsem koupila,“ omlouvala se druhá.

„Nekupuj ale zboží ze špatného krámu, rozumíš? – Co z úst tvé paní vyjde, to smrdí čertem, a kdyby se kadidlem od hlavy do paty nakadila, kostelem vonět nebude. Vyříd jí to, chceš-li. Necht je moje paní jak chce, na mne je hodná a špinit ji nedám!“

„Což ty, Rézo, se máš dobře, chtěla bych být na tvém místě,“ ozvala se jiná; „často dostaneš něco, u nás málokdy co kápne, a s těmi dětmi se člověk natahá jako mezek.“

„Proč jsi u dětí?“ ozvala se jedna velmi prosté tváře. „Není horší služby. Já byla také u dětí, ale ve dne v noci není pokoje, jdeš-li kam, celé přadeno s tebou, promluvíš-li s kým, už to klatá zánata doma povědí. Ale já jsem jim kolikráte vyplácala notně a nedělala jsem s nimi žádné trety. Jednou šel s námi můj amant; paní se to dověděla, a že jí děti kazím; nu, povídala jsem: když je kazím, tak si s nimi choděj sama, a šla jsem pryč.“

„To já jim ublížit nemohu, a kdybych neměla děti ráda, tak bych tam ovšem nebyla,“ řekla první. „V neděli jsem měla jít s Toníkem k Šperlovi, a to se nám zrovna dítě rozstonalo, nemohla jsem jít, mrzelo mne to dost, ale když umřelo dítě druhý den, ne-

bylo mi toho líto, že jsem doma zůstala. Bylo chudinka tak hezké! Paní mi dala na šaty a slíbila, že budu moci v neděli s Toníkem jít. – Musím ale domů; spánembohem, holčiny.“

„To je dobrý blázínek,“ povídaly si děvčata.

„A jaké má štěstí, ten Toník si vydělá mnoho za týden, pěkně se nosí a je čistý člověk.“

„Nevídáno, to je štěstí – švec!“ ušklíbila se jedna.

„Přece lepší než voják nebo takový student, jako ty máš, který smrdí grešlí a přece se za tebe stydí,“ ozvala se Réza, „ten by mi přišel, ani na střevíci ho nechci mít, takového milovníka, kterému jsem jen večer dobrá, a když mne ve dne se škopkem na hlavě potká, odbočí, jak by čerta viděl.“

Všeobecný smích.

„Což, ty každého přikreješ. Ale mluv si co chceš, mně je přece student milejší než lecjaký tovaryšek anebo hloupý kovář,“ odpověděla studentova, berouc škopek rychle na hlavu.

„A já nedám za rozum tvého milého ani halíř. Ty ale budeš někdy ráda, kdyby si tě nádeník vzal, neřku-li řemeslník, hrdá důro,“ rozhněvala se Réza, že nazvala kováře, jejího milého, hloupým.

Přišly nové dvě; – jedna mladá, svěžího obličejce s žbánem, druhá starší se škopkem.

„Kolikráte už, Dorotko, jdeš dnes pro vodu?“ ptala se Réza starší.

„I to Pánbůh ví; jen se na moje ruce podívejte, samá rejha, ani nemohu beze všeho chodit mezi lidi. Už to nevydržím, musela bych zchromnout, potom ještě v zimě spát na půdě.“

„To je skoro všude,“ ozvaly se.

„Když je člověk zdrav, projde to, ale když máte trolení v oudech, potom zkusíte. Je to už prokletá čistota! Já vím, kdyby ten dům náš byl, že by paní každý den ho udrhla od korouhvičky až dolů. Div že jsme ještě komín nedrhly. Celý den se smetákem a já za ní s hadrem a s vodou, a kdyby vodou, ale to všecko luhem a vápnem se drhne. Jinak ale nemáte lepší paní.“

„To by musel mít člověk ale železné ruce, aby to vydržel.“

„Inu, všude je něco. Vedle nás má paní dvanáctou ten rok; to kozel ví, ona má tu fantas v hlavě, že jí každá krade; a za měsíc každou vyžene a nedá jí mzdy.“

máci páni, jak se žertem říká, koukaly okny ven z pantoflí, lokty blýskal. Z hrubé zástěry mohl se olej táhnout a nohavice režné dosahovaly jen na kotníky. Hlavu měl jako jež a tvář jako diblík. Když přišel k děvčatům, zastavil se, najednou ale hlavu shýbl jako beran, když si chce kolit, rozběhl se a drc mezi děvčata, až se rozlítly.

„Co tě čerti berou, usmolenče! Půjdeš odtud!“ křičela Réza, ale i ona musela mu ustoupit, protože jako šidlo mezi nimi se vrtil, do jedné hlavou, do druhé loktem štochl, třetí dostala botou, – a když všechny od kašny odskočily, díval se na kamennou dlažbu, jako by tam něco hledal, ale najednou pustil se do hlasitého volání: „Lidičky, lidičky, kde jste kdo, sem pojdte, pohledte, co se tu stalo!“ – Ve Vídni netřeba dvakrát volati. Hned se lidé zastavovali, co se stalo, jeden druhého se ptajíce. Tu vykřikl učeň: „Kuchařky tu vystály důlek!“

„I ty bohaprázdná šelmo, ryhabrovino usmolená, počkej kluku!“ volaly služky, chtějíce ho za pačesy chytit, ale než k tomu přišly – kdež byl kluk! Pod rukama jim zmizel jako rtuť. Lidé se smáli, ale někteří se také mrzeli, že je měl ševcovský kluk za blázny. Služky sebraly také škopky a šly domů, aby nestály na odív; cestou ale hubovaly nečistě na kluka. – Mezi davem, který se byl ke kašně nahnul, stálo také mladé, velmi sličné děvče, po němž se nejeden ohlédl. – Byla prostřední postavy, spíše větší, souměrných, pěkně kulatých oudů, jako by ji z mramoru vytesal. Plet její byla velmi snědá, ale jako z aksamitu, a líčka nejinak než jako broskve. Ústa plná a červená jako karmín, bradička trochu vyhrnutá a čelo jako lupeno liliové. Co však nejkrásnější bylo: oči jako charpa modré, orličí nosejček a černé vlasy, lesknoucí se jako kalená ocel. Měla je s čela za uši sčesané a v týle v uzel bohatý stočené. Na hlavě měla bílý krajkový šáteček, ostatní oděv sestával z tmavých šatů a černé aksamitové kazajky. Vzezření její bylo živé a bystré, i bylo viděti, že ji svět těší. O malou chvíli později, co se tam byla postavila, přišla druhá a zrovna u ní zastala. Byla o málo menší, též mladá; hrubý vrkoč světlých, jako zlato lesknoucích se vlasů měla stočený kolem hlavy a vzadu hřebenem připevněný. Táhlé její hrdlo bylo jako labuť bílé, oči modré, snivé, velmi půvabné. Tvář čistá, pěkná, skoro dětinného výrazu. Vyhlížela jako milostný obrá-

zek mariánský. I její oděv byl jen jednoduchý, ale čistý. Jak při první zastala, zatukala jí na rameno; ta se ohlédla, usmály se na sebe, daly si dobrý večer, a obrátivše se, šly spolu dále. — „Dobře jim, drchnám, proč nejdou po svých,“ řekla ta bílá, míníc služky.

„Já když jdu pro vodu a vidím u studně tu soudnou stolicí, raději se vrátím.“

„Ani já se k nim nedružím, jakkoli jsou krajanky. Ono to někdy přесoudí živé mrtvé, a já nerada komu ublížím. A kam jdeš Lenko?“

„Byla jsem na koupi a jdu domů. A kam ty jdeš, Aninko?“

„Byla jsem trochu u panímámy a nyní jdu domů.“

„Pojď mne vyprovodit, můžeš-li, už jsme se beztoho dlouho neviděly.“

„Půjdu na kousek, nemusím být doma až o sedmé.“

I zavěsily se děvčata za ramena a šly po náměstí k Myslivecké třídě. Lidé se za nimi ohlíželi s libostí; a zvláště mužští div že na nich oči nenechali. Děvčata rozmlouvajíce, nevšímalý si toho, až jeden vyšňořený darmošlap Lence do samé tváře oči vrazil.

„Fi na tě, nestydo!“ zvolalo děvče hněvivě, uhnuvši stranou; „toho by si u nás žádný chasník nedovolil; ale zde to plemeno nezná studu!“

„A dokonce když vidí sprostší holku, myslí ti panáci, že si mohou vše dovolit,“ řekla Aninka.

„Vidíš, Aninko, tuto mne nejvíc mrzí, že je člověk služebný za horšího neslužebných považován, a kdyby sebe hodnější a poctivější byl. Proto jakmile budu mít pár zlatých uspořeno, nechci sloužit.“

„A co bys začala, když se nemá kdo o tebe starat, tak jako o mne?“

„Víš co nám panímáma povídává, jak se praním živila a jak se jí dobře vedlo?“

„Kdepak má takovou kuráž, a ty bys nezastala, co panímáma, jsi slabá na takovou práci.“

„Však nemyslím být pradenou, umím šít, mohu být švadlenou a žít na svobodě. Chodí k nám do domu švadlena, také mladá, a povídala mi, že se dobře užíví.“

„Řekla jsi to panímámě?“

„Neřekla a neřeknu ještě, až jednou, ona by se hněvala, že jdu ze služby, a mého stání v tom domě není, ačkoliv se mám dobře.“
„A proč?“

„Až jednou vám to povím. A ty jsi spokojená v službě?“ ptala se Lenka.

„Jsem; mám pro sebe komůrku vedle kuchyně a v zimě dost teplíčka; práci hravě odbudu a starouškové moji jsou dobří. Starý pán po snídani nakrmí psa a ptáky, paní zalije si květiny, potom čtou noviny a k poledni jdou spolu na procházku; po procházce se obědvá, po obědě každý ve své lenošce pospí, potom přijde starý pan hejtman, náš denní host, a hrajou v karty nebo si něco vypravují, až je večer. Po večeri záhy jdou spat. Tak to máš den ode dne po celý čas, co tam jsem. Nyní čekají staří moji páni syna, který je voják; paní pláče radostí, kdykoliv naň vzpomene, a ustavičně o něm se mnou mluví. Musí to být krásný člověk podle obrazu.“

„No jen si mi do něho, Aninko, potom nezamiluj,“ škádlila ji Lenka.

„Kdyby mi roveň byl, řekla bych, že se mi líbí zrovna dost, ale pán se mi nesmí líbit.“

„Nedá se poručit, co se líbí, aby se nelíbilo, nechť je to pán nebo žebrák, srdce neptá se po bohatství, nedbá na žebrotu,“ řekla Lenka.

„Ejhle, tyť mluvíš, jako bys toho zkušená byla?“ pravila Aninka.

„Kdo ví, jestli nejsem; ale mluvmě o něčem jiném. Vždyť jsem se tě ještě ani neptala, jestli ti z domu jaké vzkázání poslali.“

„Tetka nedbá, a mimo ni nemám žádného, to víš.“

„Mně Hájek také málokdy vzkázání přinese. Bratr se nestará, a otec je starý, psát neumí. Já ale přece neobmeškám k Hájkovi doskočit, zdá se mi, jako bych domov viděla, když jeho vidím.“

„Také ho ráda vidím; máme ho ale také zač mít rády!“ pravila Aninka.

„Co on pro nás udělal, ze sta jeden by neudělal. Člověk to vidí, jak se jiným vede, když jsem přijdou jako slepé, nevědouce kudy kam; tu teprv pozná člověk dobrotu, míti k ruce takového člověka dobrého, jako je Hájek, a takovou panímámu, jako je paní Katy.“

„Však má také na ni paní Kristina, dohazovačka, co v naší ulici

zůstává, zlost nemalou, že jí bere výdělek. Už mi nejednou vzkázala po kuchařce naší, abych ji navštívila, že by mně ráda něco vyřídila.“

„A ty, bylas u ní?“ ptala se Aninka.

„Já bych ji neviděla, babiznu; vzkázala jsem jí, aby si nechala vyřízené od cesty. Od ní bych se málo dobrého nadíti mohla.“

„My tam máme také takovou jedubabu; ta mne jednou chytila a povídala, že by věděla pro mě místo na sto zlatých, abych vypověděla, že by ode mně ani mnoho nežádala. Já ji ale zkrátka odbyla, že si nepřeju míti se lépe, než se mám. Ani jsem to panímámě neřekla.“

„Já také ne; Hájek ovšem říká, svěřte se jen se vším paní Katy, buďte upřímní. Ale ono se přece všechno říci nedá. Kdybych jí to řekla, ona by snad na babu šla, a ta by se potom na mně vymstila, raději o tom mlčím. – Ale jakpak se ti líbí, Aninko, Madla?“

„Mně zrovna dost; má něco při sobě, že ji musí člověk rád mít, a zdá se být dobrá. Škoda že jsem až na té Vidni, abychom se někdy večer sešly; ty ji tu máš blízko, Lenko.“

„Jsem tomu ráda; mimo tebeneměla jsem kamarádky, ale Madla se mi hned zalíbila. Bude se jí chudákovi asi stýskat. Byla jsem právě u panímámy, když se tam Hájek loučil; Madla plakala, a on měl plné oči slzí, když jí ruku podával. Mně se všechno zdá, že Madla Hájkovi více na srdci leží než všechny my, co nás sem dovezl.“

„Kdo ví, co jsi viděla, snad je příbuzná jeho,“ mínila Aninka.

„Ach příbuzná! Takové as příbuzenství je to, že jeho matka a její matka dvě vlastní ženy byly,“ zasmála se Lenka.

„Inu, Hájek je na místě hodný člověk, a kdyby měl městské šaty, byl by i hezký, ale v tom šatu vyhlíží hrubý. Já bych myslila, že by se Madla k němu nehodila. Co ty tomu říkáš?“

„Já ti povídám tolik, Aninko, Hájek je nejen hodný, dobrý, ale také hezký člověk i v těch šatech co vozka. Když jsem s ním jela, tak se mi zalíbil, že kdyby mně byl řekl: Lenko, já si tě vezmu, byla bych hned řekla ano, aniž bych byla dbala, hodím-li se k němu. Budou-li se rádi mít, nebudou na nic dbát; bude-li se ale Madla na něho dívat s tvýma očima, pak se jí ovšem jiní lepší zalíbí.“

„Vždyť já si ho vážím co nejlepšího přítele,“ omlouvala se Aninka; „ale vzít bych si ho nechtěla.“

„Já již také jiné myšlenky mám; za rok se mnoho změní. Člověk vidí, slyší všelicos, přijde do všelikých okolností a nabývá jiného rozumu, ale že se mi Hájek velmi líbil, toho nezapřu.“

Mezi tou řečí přišly děvčata k Myslivecké třídě a musely se loučit. „Přijdeš beztoho k panímámě, až budeš mít vycházku, mohly bychom si někam vyjít, poprosíme paní Katy, aby s námi šla,“ pravila Lenka.

„To se ještě smluvíme. Spánembohem; pozdravuj Madlu!“

„Zdravas vzkazovala. Spánembohem,“ a děvčata podavše si ruce, rozešly se; jedna vešla do blízkého domu, druhá pospíchala na předměstí vídenské, neboť se již smrákalo.

★

V Myslivecké třídě nedaleko domu, kde Lenka sloužila u bohatého obchodníka, sloužila Madla u bohaté rodiny úřednické. Paní Kateřina ji tam odkázala a doprovodila s jistotou, že se dobře míti bude. Zнала paní co velmi líbeznou v chování a v řeči, a tudy se domnívala, že děvče do lepších rukou přijíti nemůže, paní že zajisté bude s ní vlídně zacházeti; vidívala ji také denně v kostele, a tudy si myslila poctivá Kateřina, nábožný člověk že musí být i dobrý. Jakkoli dosti zkušená, tenkrát se přece klamala. Paní Kateřina uvedla Madlu sama do služby a prosila paní, aby jen z počátku trochu trpělivosti měla, že potom v každém ohledu za Madlu stojí. – „No, dítě moje, doufám, že bude ona se mnou a já s ní spokojena,“ pravila paní velmi přívětivě. Kateřina věděla, že se Madla přičiní, aby se paní zachovala, a tudy zcela uspokojena Madlu v službě zanechala. Poznala ale Madla záhy, že není vše zlato, co se svítí, ani svato, co se vidí. Pod zevnější uhlazeností, líbezností a citlivostí kryje se začasť největší sprostáctví, surovost a prázdnota srdce. Tak to bylo i u paní, u níž Madla sloužila. – V společnostech, před cizími, nebylo cituplnější, milostnější paní nad ni, po domácku ale byla jiná. –

Madla záhy cítila se nespokojenou. Služka obyčejného druhu byla by spokojena bývala, neboť měla dosti jíst, i práce nebylo pře-

moc, plat slušný, než jemnocitná Madla raději byla by více pracovala a méně jedla, ale při vlídné, dobré paní. Ale ta paní nebyla vlídná. Hned první den slyšela tolik nadávek a klení, že jí vlasy vstávaly. Jaktěživa to doma ve vsi neslyšela; tak nenádal ani obecní sluha stádu, když mu nechtělo se řaditi, jako milostpaní. Druhá služka se ovšem paní za zády vysmála, ale Madle bylo přítom ouzko; ale mlčela. Zvyklá jsouc z domu při práci zpívati, z počátku několikrát začala svoji oblíbenou: „Ach není tu, není“, dílem aby srdci ulehčila, dílem aby práce rychleji od ruky upadala. Jedenkráte pán ji poslouchal a pravil paní: „Toť jsme ještě neměli tak veselé služky, tak hezké a pořádné, jen si jí važ!“ Ale to si dal ubohý pán, ta mu vybrala z kapsy drobečky! Od té chvíle měla Madla ještě hůře. Když zase jednou maně do zpěvu se pustila, přiběhla jí dceruška vyřizovat, aby neškvékala, že to nemá mama ráda. Madlenka se zápalila, slze vstoupily jí do očí a umkla jako skřivánek, když naň padnou mrazy. – A přece zpívala tak pěkné písně a hlas měla jako zvonek – ach Hájek byl by ji poslouchal celý den!

Paní měla vše pod klíčem a dle potřeby vydávala, i chléb, což bylo Madleně nejdívnější. Když někam šla, zamkla kde jaká skříň a klíče od světnice vzala s sebou. To vzpomínala vždy Madla, jak doma z celé vsi na pole odešli, chalupy jen na petlice zavřeny nechavše se vším všudy nábytkem. A nikdy, aby se bylo co ztratilo! Ta nedůvěra ji velice trápila a dokonce ony obojetné narážky, že je té neb oné věci málo nebo že se nedostává peněz. Madla se ovšem vždy hájila, neboť jí tím k srdci saháno, ale paní přece vedla svou. Jedenkráte, když zase Madlu týrala a ona se hájila, pravila úsměšně: „Neboj se, jsi Češka, před Čechem se beztoho každý hřeb třese.“ – „Ale jiný ho vytáhne,“ odsekla druhá služka, též Češka, které, ač hrubá a sprostá byla, přece se to dotklo. Jako by sršeň píchl, tak sebou paní trhla, a otočivši se po služce, dala jí poliček.

„Ty mne bít, ty – počkej, já ti ukážu Češku!“ zvolala služka, hřmotná, velká osoba, a popadnuvši paní, chtěla stejné stejným splácet, ale Madla vrhla se mezi ně a služce nedala. – Paní soptěla, ani slova nemohši promluvit. „Štěstí máš, ty draku, že tě Madla uchránila, já bych ti byla dala zloděje, abys podruhé dala pokoj a byla ráda, že ti poctivá Češka slouží.“ Na práci ani víc nesáhnuvši, sebrala svoje šaty, ukázala paní, že nemá nic jejího, svázala je, a

přehodivši je přes sebe, pravila: „Mám tu ještě za měsíc mzdu, ale nechci nic od tebe, dej to na modlení za sebe, aby ti Pánbůh hříchy odpustil, máš jich hodně na svědomí!“ Paní křičela, že ji bude žalovat, že nesmí ani krok, – ale služka ji odstrčila, dala Madle sbohem, a s napomenutím, aby raději cihly dělat šla, než takové sani sloužila, vyšla ze dveří.

Paní se z toho rozstonala, ale neřekla pánovi proč, neboť on byl spravedlivý a byl by jí zajisté takové důtky přál. Měla vlastně Madleně být povděčná, že ji uchránila výprasku a v nemoci ještě ošetřovala, ale ona neuznávala za potřebné služce býti povděčnou za něco, aneb jí šetrnost jakou prokazovati; to jmenovala zahazovati se. – Ani děti nesměly s Madlou do rozprávky se pouštěti mimo to, co býti muselo; vždy jim říkala, že se nesluší, aby se služkou mluvily, že se naučí jen sprostým řečem. – V domě bylo vše německé, jen druhá služka byla Češka a paní trochu česky mluvila; paní Kateřina myslila, že se Madla takto nejrychleji německy naučí, i spolehala na paní, že jí někdy napoví, ale paní jen z počátku, dokud musela Madle jasně povědít, co chce, česky to řekla; jakmile Madla trochu porozuměla, česky na ni nepromluvila, a když někdy v pochybnostech byla, tu hned paní: „No, což sis to nemohla již pamatovat, tupá lebko česká!“

V takové škole byla Madla. – Někdy myslila, že musí udělat jako ta služka, sebrat vše a odejít. Všecka trpělivost ji přecházela; čest osobní i cit uražené hrdosti národní, který doma neznala, ji k tomu popouzel. Obyčejně, když večer na lůžko lehla, začala přemýšlet. „Bože,“ naříkala si, „pročpak ta paní Českám laje, jako by se z matky nerodily, jako by slunce na ně nesvítilo a Bůh jim otcem nebyl? Proč nám spílají, jako bychom nejhorší byly?“ Tak si naříkala, ale srdce její prosté, ku každému upřímné, nemělo pojmu o zášti, která hubí národy. – Paní Kateřina o všem tom ničehož nevěděla; Madla ostýchala se jí to říci, bála se, aby paní Kateřina jí viny nepřikládala, když se o pravdě přesvědčit nemohla; paní mluvila vždy o Madle, když na ni řeč přišla, jako by zlata ukrajoval. Bála se, aby ji neměly za choulostivou, a že to hanba nevydržet ve službě. Lence a Anince si také nenaříkala. – Aninka byla spokojená, myslila tedy Madla, že jí neuvěří, a Lenka měla vždy tolik co povídat o sobě, že Madla při jejím povídání zapomněla na své,

a tak neměla nikoho, komu by se byla svěřila. Hájek? Hájek by byl jediný býval, kterému by se byla svěřila, ale byl daleko a záviselo od nákladu, zdali za dlouhý neb krátký čas přijede. – První čas nechtěla se Madlenka od svého kroje odloučit, již proto, že jí Hájek za to prosil, ale jak vešla na ulici, lidé za ní se dívali, že se až vždy zapálila. Myslí chudák vždy, že je počerněná na tváři nebo že má na sobě cos v nepořádku, až jí stará Anče vysvětlila: „To se tak po vás dívají, že jste pěkná červená a k světu podobná, zde máte ty holky jako z tvarohu, a potom vám ten váš kroj sluší.“ Když to řekla paní Kateřině, radila jí, aby si pomalu kroj měnila a se trochu po městsku nosila, že nebude tak nápadná. Madla jí ale jen tak dalece poslechla, že si dala šít kabátek, jako Aninka nosila, a sukně že zdloužila; žihon ale nechala. Ačkoliv jí to dobře slušelo, přece by byla raději zůstala v svém selském kroji. Proto se ale lidé, když šla po ulici, přece za ní ohlíželi. – Když šla do trhu, vždy stavila se na otčenášek v kostele, a vždy jí to přicházelo přepodivné, že lidé s košemi a leccím skrze kostel procházejí jako skrze průchodící dům.

Nejbližší kostel měla svatého Jána Nepomuckého, a do toho vždy chodila k patronu českému. Po prvé tam šla právě na den sv. Jána; vzpomněla, jak doma v předvečer již zpívali u sochy pod lipami, jak děvčata sochu kvítím krásily; ve Vídni ani známky o svátku, jako všední den; divně jí to přicházelo. Šla do kostela s paní Kateřinou a s Ančou. Kostel byl pln lidu, jak bylo vidět, nejvíce z pracující třídy; všickni byli svátečně přistrojeni. Okolo obrazu sv. Jána na postranném oltáři byl nový věnec, dar to od několika paní českých. Byla tichá mše; po mši obětoval kněz několik otčenášů za zemřelé. On začínal modlitbu německy, ale lid dokončoval česky. Když odcházel kněz od oltáře, tu zasedl k varhanům jeden z mužů, kteří na kruchtě byli, starý bělovlasý pán, a začal hráti nápev známé svatojanské písně a po celém kostele zaznělo radostně: „Svatý Jene, patrone české země!“ – Když šly z kostela, viděly starého pána před kostelem, obklopeného několika muži, kteří mu děkovali. „To je učitel jeden, muzikant, Čech; každý rok sem přichází zahrát píseň ke cti našeho patrona českého,“ pravila paní Kateřina Madle.

Jindy ale nezaslechla Madla ani píseň českou, ani modlitbu, ani

kázání v žádném z okolních kostelů. To jí tak divné přicházelo, že příšedší z kostela, bylo jí, jako by tam nebyla bývala. Slyšíc kázání německé, zdálo se jí, jako by neslyšela slova božího; a nejvíc litovala, že si ani zazpívat nemůže v kostele. Říkala to také paní Kateřině, a ta jí slíbila, že půjdou jednou na české kázání k Matce Boží na Schodech. Ale trvalo to dlouho, než se to stalo, neboť Madla nemohla se odprázdnit právě o šesté hodině ranní, kdy kázání bylo; k tomu bylo i hezký kus cesty do českého kostela. — Aninka, která sloužila na Vídni, také si paní Kateřině stěžovala, že má tak daleko do českého kostela, že sotva jednou za rok na české služby boží přijde.

„Milá holka,“ řekla paní Kateřina, „to si mnoho a mnoho Čechů na to stěžuje, že neslyší slovo boží ani za rok jednou. Zde aby byly tři kostely české.“

Co Madlu také velice trápilo, bylo to, že se o bratru nemohla ničehož dovědět. Hájek se poptával, paní Kateřina, Michal, Anča i Janoušek se pídili po něm, vypyťovali se, kde jen věděli, ale žádné stopy. I Strnad a Stehlík, kteréž Hájek na řemeslo truhlářské dal a mistr Krček přijal, poptávali se po chlapcích, kteří byli Vavřínové. — Našlo se několik Vavřínů i Lorenců, jak je překřtili ve Vídni, ale žádný Vavřínek Záleský, pocházející z Jesenice. Nemyslila už Madla jinak, než že mrtev je, a co zemřelého oplakávala ho, a každý večer, když se před spaním modlila na růženci, který jí tetka byla dala, vzpomněla s otčenáškem na ubohého Vavřínka. Ložnice Madlina byl malý sklípek při kuchyni; z kuchyně padalo tam trochu svitu skrze malé okénko, ale navzdor tomu v pravé poledne tma tam bylo. — Stálo tam lože ne velmi vyslané, při loži židlička a malinký stolek. Za ložem na rohatině visely Madliny šaty a pod rohatinou stála její truhla; nebylo tam hnutí. — Na stolečku měla Madla kytičku ve skleničce státi. Květin byla milovnice, jakož vůbec děvčata na venku rády květiny mají a i v zimě v kruhulích je pěstují. — Madla ve Vídni také si koupila květiny, ale ony jí v několika dnech ve sklípku zhynuly a v kuchyni je míti nesměla; kupovala si tedy přes den čerstvou kytičku vždy od mladého děvčátka, které sedávalo s květinami v průchodním domě blízko náměstí. Mluvila skoro jako česky a byla vždy velmi bledá a vyschlá. Jednou se jí začala Madla vypyťovat a dověděla se, že jsou

její rodiče Slováci, že mají mnoho dětí a velkou bídu, a že všechny bydlejí pohromadě v malinkém sklípku. – Bylo líto Madle ubohé rodiny a druhý den vzala několik kousků oděvu, něco peněz, co pro Vavřína schovávala, a děvčeti to dala. – Třetí den, když zase kytici kupovat si chtěla, děvče mělo již pro ni nejkrásnější ze všech stranou odloženou, a dokonce zaplatit si ji nedala. – Od té doby Madla začasť dárek děvčeti přinesla i od jídla, a děvče mělo pro ni vždy nejpěknější kytici, na kterou i paní s jakousi žehravostí hleděla. – Madla mohla to udělat, ona nedbala na parádu, která se začínala i mezi služkami vzmáhat, ona nenosila klobouky, drahé šaty, šály, šperky a podobné věci, za které mnohá nejen mzdu celou, ale i poctivost dala. Madla nosila se jednoduše, a proto dobře vystačila se mzdou, ba ještě mohla uspořiti neb radost nějakou způsobiti si za to, což také činila dle dobrého srdce svého, nemyslíc ještě spořiti na stará kolena.

Jakkoli Madlina ložnice malinká a tmavá byla, přece to byl její nejmilejší kouteček v celém domě, chrám to její nevinné poesie. – Když vše ulehlo a s prací hotova byla, vzala si kahanec a šla do svého sklípku. – Někdy si pro sebe něco pracovala, polohlasně přitom prozpěvujíc, obyčejně se ale napolo odstrojila, sedla na lože, nohy podepřela o stoličku, hlavu o dlaň a oči upřela chvíli na vonnou kytici, chvíli na plamen kahance a chvílema je i zavřela, aby obraz v duchu tanoucí tím jasněji viděla. Dívala se na kytici, připomínala si vždy domácí zahrádku, veselé družky, zelené louky, viděla je kositi trávu, hrabati seno, slyšela veselé jich zpěvy; viděla tetku seděti podvečer pod okny, viděla sebe zalejvat záhonky květinové. – Viděla, jak to chodí kolem plotu, tu kmotra, tu strýc, tu některý chasník, pozdravující a zastavující se na slovíčko. Viděla vraceti se chasu z pole, slyšela zvonění zvonců krav jdoucích před stádem, celý ten živý ruch a šum, jaký bývá večer v dědinách, stál před ní a zněl jí do uší. – Když si ale vzpomněla na strašidlo, co ji z domů vyhnalo, zachvěla se, a zavrouc oči, rychle k utěšenějšímu obrazu se zanesla, k obrazu, s nímž ráda a dlouho se duše její obírala. Nepronesly ústa její jediného slova, ale sladký úsměv okolo pootevřených rtů a vroucí, touhyplný pohled prozrazovaly, koho Madla v duchu před sebou vidí. – Ale náhle zastínila se tvář její, z prsou vyvinul se povzdech a z úst tichá slova: „On z takové

živnosti a já chudobná, ne, ne, to nemůže být! Byla to jen útrpnost, on je dobrý, vždyť Lenku, Aninku také rád má; ach jak jsem bláhová.“ – A vždy se oko její zasmušilo a slzy je zalily. – Bláhová Madlo!

★

Hájek nerad z Vídně odjížděl, a kdyby po jeho bylo šlo, od Tábořské linie by se byl nazpět vrátil; – ale musel dále. – Ani se mu ta cesta nezdála touž býti, kterou byla, ani se mu zem tak nezelenila, ani mu slunce tak nesvítilo, jako kdy Madla vedle něho kráčela. – Jindy si po cestě zpíval, hvízdal, s Jakubem promluvil, s psem si pohrál, okolo koní s potěšením obcházel, a to nic. Zamyšlen šel podle vozů s čelem zamračeným, jako by s něho přšet mělo. Jindy, když přijel do hospody, bylo ho plná hospoda; tu s hospodským promluvil, tu stávil se u paní hospodské, aby jí pověděl, o čem by ráda slyšela, a každý rád ho viděl a vítal. On byl sice stejně přívětivý a zdvořilý ke každému, ale přece se mnozí ptali Jakuba, jestli neměli ve Vídni nějakou nehodu, že pantáta tak rozbroukaný se vrátil. Jakub ale vždy, že neví o ničem, že je pantáta vždy stejné mysli. Lhal Jakub; on nejlépe věděl, že nebyl pantáta tím, kým býval, ale myslil si, co je mi do toho. Bylť poctivá duše a pantátovi zcela oddán. Lidé soudili o Jakubovi, že nejídal vtípnou kaši, ale nebylť on bez filipa, ač mu to na čele psáno nestálo. – Všelicos myslil si, když viděl pantátu veselého jeti do Vídně a zamyšleného domů se vraceti, ač se zdálo, že si Jakub ničeho nevyšimá mimo čtvero kol u vozu; dobře on si všeho všiml, ale nevykládal hned, co věděl, na krám. Viděl Jakub dobře, jak si Hájek Madlino psaníčko, co domů tetce posílala, za ňadra schoval a všechny ostatní cedulky do opasku; viděl, jak si je na cestě nejednou vytáhl, na ně se díval a zase za ňadra schoval. – Už je pravda, pomyslí si Jakub, že ta láska z lidí blázny dělá, i ten pantáta zabředl až po uši. No, nepřiju mu, aby ho ta panenka tak odbyla, jako mne má. „Hej, čihy, naruč!“ volal na koně, bičem práskaje, neboť přijížděl cizí vůz. Hájek také hned hřebce obracel, neboť ti rádi po cizích koních kopali i na silnici. – Když vůz zajel, šli Hájek a Jakub podle sebe.

„Škoda že nevozíme i z Vídně tu chasu, jako ji do Vídně vozíme, člověku je veseleji na cestě, když to tak okolo běhá. Kterakpak asi těm ptáčkům se tam povede?“ – „Mají hodného mistra, jestli budou poslouchat, mohou z nich být hodní lidé,“ řekl na to Hájek.

„No, někdy se ti hoši vydaří, a co zkusili, přijde jim k dobrému; snad se také z těch dvou ptáčků něco hodného vykřeše. Huř bude asi panně Madlence, než zvykne . . .“

Hájek začal hřebce po kýtě hladiti a neřekl ani slovíčka. Jakub, jako by si toho nevšímal, dále pravil: „Ale ony jsou ty holky jako vrby, hned se to všude ujme, zvlášť ve Vídni se jim líbí. Je tam rozličné podívání, a potom umějí tam mužští děvčatům růžičky sázet, zvlášť hezkým, a to se děvčatům líbí. – Jsou to šelmy, ty děvčata!“ doložil Jakub, bičem v povětří zašvihnuv.

„O tom šelmovství ty asi málo tak víš jako já,“ usmál se Hájek. –

„No, pantáto, nepřál bych vám, abyste tolik o něm zvěděl jako já,“ odpověděl Jakub.

„Cožpak tě některá ošidila? Vždyt jsi se nikdy o tom ani nezmínil?“

„Není to podle toho, abych se mohl pochlubit, raději mlčím, lidé by se mi ještě vysmáli. Před vámi, pantáto, nemusím mít ale tajnosti. – Když jsem ještě s Podhájským do Prahy jezdil, seznámil jsem se tam s holkou, která se mi tak zalíbila, že jsem bez ní býti nemohl. Byla z naší krajiny a sloužila v Praze v domě, kde jsme stávali. Každý říkal, že je hezká, ale mně byla nejkrásnější na celém světě. Ačkoliv jsem nehezký a v přirovnání k ní ošklivý byl, přece mi říkala, že se jí líbím a že mne hned z počátku opravdu ráda měla. Velmi ráda se strojila a líbilo se jí, že se lidé po ní ohlížejí, což se ale mně nelíbilo; přál jsem jí to a těšil se tím, že si ji z Prahy odvedu, a potom že takové věci odloží. Proto jsem se přičiňoval, abychom se mohli co nejdříve za sebe vzíti. Ale nedojel jsem, milý pantáto, polámaly se mi váhy, zvrhl jsem do bláta! Jiný se děvčeti zalíbil, hezčí než já; nosil se panský, uměl ji hodně balamutit, a to se jí líbilo; sprostého vozku odbyla. Vida, že mne oklamala, pustil jsem od uzdy a nechal všeho být. Nechci říci, že by mně to bylo jednostejné bývalo; dlouho mne to žralo. Ani když k vám jsem přišel, zapomenout jsem na ni nemohl, ale nyní je mi už pěšky jako na koni. Odpustil jsem jí; byla dost trestána!“

„Vdala se?“ ptal se Hájek, útrpně na Jakuba pohlédnuv.

„Na půl kola, jak se říká,“ odpověděl Jakub trpce, švihnuv si bičem.

„A nevíš nic více o ní?“

„Nic; domů nejdu, a v Praze jsem nebyl, co jsem u vás; a kdybych i býval, nechci o ní slyšet, ani ji vidět.“ – Jakub umlkl. Hájek také mlčel; Jakubovo vypravování nemile se ho dotklo; začal přemýšlet o sobě a o Madle. Viděl ji tak krásnou, roztomilou, hodnou a sebe proti ní nemotorného, nejpapravného, nehezkého; ona mladá v prvním rozkvětu, on starý mládenec; jindy se smával, když ho matka tím k ženění pohnati chtěla, nyní cítil olověnou toho tíži. Když si to vše rozmyslil, zdálo se mu nemožné býti milovánu od děvčete jako Madla. Byl si ovšem vědom, kdyby jeho ženou byla, že by vroucí svojí láskou vše jí vynahradil; ale což platno, kdybych i život pro ni dáti chtěl, nebude-li ona libost ke mně míti, pokračoval ve svém rozjímání. Z tajného koutku srdce ozýval se ovšem vždy hlásek, který mu připomínal mnohý láskyplný pohled, mnohé důvěrné slůvko a odvětený potisk ruky, který mu na mysl uváděl rozličné ty malé důkazy vzrůstající obapolné náklonnosti, drahé to kaménky, z nichž si milující chrámek lásky budují. Rád by byl hlasu tomu věřil, ale netroufal poddávati se naději; jako Madla náklonnost jeho více útrpnosti přičítala, tak zase Hájek důvěrnost její opuštěnosti přičítal, a tak se bláhoví obelhávali. Hájek ale, zvláště co mu Jakub nehodu svoji svěřil, umínil si pevně neprozraditi se Madleně dříve, dokud by se nepřesvědčil, že si zůstala stejná, pak se jí chtěl teprv zeptati, zdali ho má vpravdě ráda. „A jestli ji nedostanu, nechci žádnou,“ byl vždy konec jeho rozjímání. –

Když přijížděl Hájek třetího dne k večeru k Malé Skaličce, zdvihla se nedaleko silnice pod stromem sedící ženská a rychle k Hájkovi přikročila. Byla to stará Bětka. „Pozdrav vás Pánbůh, pantatínku, už od poledne tu čekám na vás, ale jen když jsem se vás dočkala. Copak Madla, vezete nám vzkázání?“ ptala se, uchopivši Hájka za ruku. –

„Nesu vám psaníčko a pozdravení všem,“ řekl Hájek a sáhl za vestu, ale prázdnou zase ruku vytáhnuv pravil: „Pojďte na kus cesty se mnou, můžete-li, budu vám o Madlence povídat, co nemohla napsat. Potom vám dám psaníčko.“

„I ty můj světe, jakžpak bych nešla, vždyť se už ani dočkati nemohu, abych slyšela, kterak se té holce vede,“ odpověděla Bětka všecka potěšená.

Hájek začal Bětce v krátkosti vypravovat, jak se do Vídně dostali, o paní Kateřině, a co vůbec tetce věděti třeba bylo; co se jeho týkalo, to vynechal. Bětce neušlo ani slůvka a ustavičně měla se co ptáti. – Když už z většího dílu všecko byl pověděl, ptal se jí, zdali rodiče Madliny vědí, kde Madla je, a co tomu říkají.

„I to už ví celá ves, že je Madla ve Vídni, jenže neví nikdo, u koho slouží, a ani my nevěděly, ale také nyní nepovíme; matka se nehněvá, ale otčím ji ani viděti nechce a jen se drží mlynáře, toho bezbožníka. Tetka má strach, neboť se vyslovil mlynář, že on Madlu najde i ve Vídni a že ji musí dostat, a slyšíme, že hodlá prodat mlýn. Jen jí řekněte, pantatínku, aby se měla na pozor. – Však ona ji tam tetka dlouho nenechá. Vám to mohu říci, pantáto, on by ji rád rychtářův syn Tomeš, oni vědí, že jí tetka všecko dá upsat, myslí si tedy rychtář, že by Tomeš dobře sedl. Tetka by to také ráda viděla, Tomeš je čistý hoch a z dobrého chování, a usilovný; je asi o rok starší než Madlenka.“

„A má ho Madlenka ráda?“ ptal se Hájek kvapně.

„To na dobré svědomí pověditi nemohu, kdož může člověku do srdce nahlédnout; pokud vím, nedávala Madla žádnému přednost. No ale, co není, může být, až se domů vrátí,“ mínila Bětka a vypravovala ještě mnoho, jak se všem stýská, jak tetka vstávajíc léhajíc na Madlu vzpomíná, a konečně se ptala na Vavříňka. Slyšíc, že o něm nikdo neví, litovala ho. Když přijeli do Malé Skaličky, dal Hájek Bětce psaníčko, řka jí, aby si záhy odpověď přichystaly, že se dlouho doma zdržovati nebude. Bětka děkujíc mu odešla a on hlavu plnou nově znepokojujících myšlének jel dále.

Stará Hájková měla syna svého velmi ráda, a když přijel domů, bylo vždy v statku jako o hodech. Sousedé také přišli navštívit ho a on zase přicházel v letě do besedy pod stromy před hospodou, v zimě sešli se v hospodě. I staří sousedé rádi ho poslouchali; noviny, které on domů přinesl, byly jediné, co po celý rok v dědině slyšeli. Tenkráte očekávali ho s toužebností sestru jeho a mladý Záruba; od slova jeho záviselo jejich štěstí. „Jen dočkejte chvíle, já s Jiříkem sama nejdřív promluví,“ řekla jim matka ráno, když

přijel. Jakkoli Hájek znáti na sobě nedal, co ho bolí a hněte, matka přece viděla, že mu něco vězí v hlavě. – Ptala se ho, ale on že nic. – Šla s chytrou na Jakuba, jako již několikrát udělala, ale s tím se vždy špatně potázala. „To je chlap, ten Kuba,“ říkala dceři, „já do něho mluvila jako do dubu, a není možná slovo z něho vyrazit.“ Vědouce, že má Hájek leccjakých starostí při svém zaměstnání i také mnoho vydání, přičtly tomu jeho zasmušilost. – Celý den s ním matka sama nemluvila. Po večeři, když odešla čeládka i sestra ze sednice, zůstal Hájek ještě seděti. – Matka šukala po sednici a Hájek držel střípku nože mezi prsty a cinkal jím o stůl, mysle přitom na Madlenu, jak by jí to slušelo, kdyby seděla vedle něho co hospodyně. Tu přisedla matka k stolu a hned mu nůž z ruky vzala, řkouc: „Ani to slyšeti nemohu; copak nevíš, že tím nouzi voláš do stavení? To nebožtík tatík nikdy nedělal.“

„Já nevzpomněl, že to nemáte ráda, mamičko,“ usmál se Hájek, nevytýkaje matce pověrečnost, co by jinému byl neprominul.

„No, no, vždyť já nic neříkám. Ale Jiříku, mám něco na srdci a ráda bych, abys mne vyslechl,“ řekla po chvíli matka.

„Jen mluvte, mamičko, rád budu poslouchat,“ pravil Hájek, neočekávaje nic jiného než domluvu, aby se oženil; tehď se ale zmýlil.

„Včera tu byl starý Záruba,“ začala matka, „a říkal mi o Markytu pro Jeneše. Já mu neslíbila ničehož, řekla jsem, až ty přijdeš, co tomu řekneš. No, co tomu říkáš?“

„Ale, vždyť pak je Markyta ještě dítě?“ divil se Hájek.

„To se ti zdá, vždyť bylo Markytě deset roků, když otec umřel, od té doby jde už na sedmý rok, bude jí tedy sedmnáct, Jenešovi je čtyřadvacet, to je tak nejlepší, a je přísloví, syna ožeň, kdy chceš, ale dceru vdej, kdy můžeš. – Zárubovic jsou hodní lidé, Jeneš jediný syn, nemůžem si nic lepšího pro Markytu přát.“

„Jestli si to i Markyta přeje, nemám proti tomu ničehož, Zárubova rodina je hodná.“

„To víš, Jiříku, že bych ji nenutila, kdyby sama nechtěla, ale oni se jeden v druhém jen zhlíží. – No a tedy, když jsi i ty srozuměn, mohou být námluvy, dokud tu budeš, a po žněch svatba. – Ach Jiříku, jak ráda bych i tebe viděla ženatého! Jsem stará, dlouho-li budu ještě trvat? Kam se potom poděje tvá domácnost, když

Markyta ubude? - Nevšiml sis Jenešovy sestry Verunky? - Je to hezká, hodná holka, jsou s naší Markytou v jednom stáří.“

„No, k té bych se s mým stářím nehodil, mamičko, dle vašeho mínění, neboť jsem o sedm roků starší než Jeneš; - to by tedy mezi námi byl velký rozdíl!“ usmál se Hájek potutelně.

„Pár let sem, pár let tam, to se vyrovná, když se mají dva rádi, vždyť je průpověď, že je nejlepší rozdíl let, když, chlapec na louce, děvče v kolébce je. Poslechni, Jiříku, mojí rady, vezmi si Verunku, dobře uděláš a já budu mít hlavu spokojenější.“

„Já vím, mamičko,“ řekl Hájek a vzal matku za ruku, „že nechcete, abych se oženil jen kvůli vám, ale kvůli sobě; prosím vás tedy, nedomlouvejte mi více, abych si vzal tu neb onu. Verunka je hezká, hodná, ale za ženu ji nechci. Já už volil, mamičko, - dle srdce svého -, jestli tu nedostanu, nechci žádnou!“

„Jiříku, synu, snad ne Víde -“

„Nebojte se, mamičko,“ přetrhl jí slovo Jiřík, „není Vídeňáčka, ani měštka není; je ze stavu našeho, hezká je a tak hodná a dobrá, jako vy jste, mamičko.“

„A proč si ji tedy, Jiříku, nepřivedeš, když myslíš, že s ní šťastný budeš?“

„Však musím dříve věděti, jestli mne ráda má?“

„Jakpak by tě neměla ráda!“ mínila stará. Hájek se tomu usmál, a že právě do sednice Markyta vešla, šeptal matce, aby ho neprozrazovala. Nevěděl, jestli to dělal ten nevěstský stav, či si nebyl sestry dříve tak všiml, zdála se mu mnohem větší a hezčí než dříve. I potáhl ji k sobě na lavici a matka jí svěřila, co se bylo stranu ní ujednalo. Zůstala jako kalina a slze vyhrkly jí z očí - slze to, co oči nekalí. Druhý den byly u Hájků námluvy, a hned po žněch ustanovilo se, že bude veselka.

★

Byla neděle a krásný den. Madlenka měla celého půl dne svobodno, na což se celý týden byla těšila, neboť bylo umluveno, že půjdou s paní Kateřinou a Michalem do zelena. Lenka měla také jít, ale Aninka nebyla ve Vídni. Vůbec změnilo se mezi těmi děvčaty za krátký čas leccos. Aninka stala se smutnou, aniž kdo věděl

proč, a Lenka nebyla ve službě, ale bydlela u jedné rodiny paní Kateřině známé, živíc se šitím bílého prádla. Paní Kateřina nechtěla z počátku ani slyšeti, aby Lenka ze služby šla, ale vidouc, že má tvrdou hlavu jako z ocele, a obávajíc se, aby na jiného se neobrátila a do špatných rukou nepřišla, zaopatřila jí místo, i o práci se jí starala. O tom ale paní Kateřina nevěděla, že má Lenku rád mladý muž, syn bohatého fabrikanta, a ona že má jeho ráda a kvůli němu že ze služby šla; viděla v Lence jen vzdornou, hrdou náuru, která nechce poslouchati. Madla o tom věděla, ale prozradit ji nechtěla; než sama nejednou jí domlouvala, aby si nezačínala s pánem, že bude nešťastnou. – „A kdybych i věděla, že budu s ním nešťastná, přece ho nenechám,“ říkala Lenka. – „Já se ale nebojím, že mne zklame, on je počestný hoch a poctivě mě miluje. Řekl mi, jestli mu rodiče nedovolí vzíti si mne, že půjde z domu, že si najde jinde práci a přece si mne vezme. Já pracovat také umím, proč bychom se tedy nevzali?“ – Madla musela vždy umlknouti; vždyť z vlastní zkušenosti věděla, že marná věc zrazovati, co komu milo, byt i napůl hnilé bylo.

Paní Kateřina, dověděvši se skrze Anču, že Madlenka nemá tak dobrou službu, jako ona mínila, velice se mrzela, ale vážila si Madly tím více za to, že se ani slovíčkem nezmínila. Když Lenka ze služby vystoupila, nabídla paní Kateřina Madle, aby šla na její místo; mínila jí dobře, ale Madla nešla. Trpělivost její, dobrota i všechny ostatní dobré vlastnosti přinutily zlou paní Madly si více vážiti a také vskutku se poznenáhla stávala vlídnější, netýrala ji lehkovážně, a jednou, když si Madla maně zaspívala, ani jí to nezakázala. – Madla také pozorovala, že se paní změnila, i byla tomu ráda; a že již také zvykla domácnosti, nechtěla službu opustit. – Když si byla Madla práci odbyla a do jednoduchých, ale hezkých šatů, které si byla pro Vídeň zjedнала, se ustrojila, šla k paní Kateřině. Paní Kateřina byla již oblečena – jen čepec vzít; pan Michal, vysvlečen z kabátu, seděl u stolu a kouřil. Janouše Anče kartáčovala. „Dej Pánbůh dobrý den!“ pozdravila Madla vstupujíc.

„Dejž to Pánbůh i vám!“ odpověděla paní Kateřina, Madlu přívětivě vítajíc; potom, kolem dokola si ji otáčejíc, pravila: „Hezky vám to sluší!“

„Já vždy říkám, že je Madla kapitální holka,“ řekl pan Michal

Anče ale vrtěla hlavou, a že prý ten selský šat lépe sluší. —
„Toť je tak, v čem se kdo zrodí, do toho se hodí, ale dokud je Madla zde, lépe když se takto nosí, nedělá to tak velké oči lidem,“ usoudila paní Kateřina.

„On vlastně nedělá lidem oči ten šat, jako něco jinšího,“ usoudil pan Michal, dívaje se potutelně na Madlu svýma veselýma očkama.

O chvíli přišla za Madlou i Lenka. Byla též jen jednoduše ustrojena, ale měla slaměný klobouček, který jí dodával panštějšího výrazu a kromě toho dobře jí slušel. Paní Kateřina se na ni s libostí podívala, a ačkoliv neřekla ani tak ani tak, přece myslila si v duchu: tomu tělu přísluší lépe hedvábí než mezulán¹. Když se vespolek pozdravili, pobídla paní Kateřina Michala, aby se rychle oblékl, a za chvíli vyhrnuli se všickni z domu mimo Anči, která zůstala, by střehla dům. Šli do Prátru. Mnoho lidu tam šlo a před nimi řemeslnická rodina, což bylo dle učňů viděti, z nichž jeden dítě nesl a druhý dítě sedící ve vozíčku táhl.

„Bože,“ vzdychla si Madla, „když vidím učeníka, vždy mi napadne Vavřínek. To milý bůh ví, jestli je ten chlapec živ.“

„Je-li živ, není ve Vídni, sice bychom ho byli přece už našli, co jsme všickni už po něm se naptali!“

„Já když slyším, že některého chlapce Vavřínek jmenují, hned se ptám, odkud je,“ řekl Janouš.

„Vždyt jsme i v českém kostele hledali, kam přece učeníci na cvičení chodí, a nenalezli jsme ho ani tam,“ pravila paní Kateřina, ale vidouc, že se Madlenka zasmušila, dodala: „Mluvme o něčem jiném.“ Mluvili o jiném, ale Madlenka nemohla se přece smutné myšlénky zbýti, že bratr snad někde bídně zemřel. Teprv když do Prátru přišli, když viděla, kam se jen ohlédla, davy lidu, rozličné komedie, kunšty a hry, hudba kolikerá když jí do uší zněla, tu se teprv mysl od bratra odvrátila k novým těm obrazům. Jak Madlu okolo provedli, ohlížela se paní Kateřina po místu k usednutí a odpočinutí, neboť nebyla milovnicí dlouhých procházek, a pan Michal staral se o něco k snědku, bez čehož by ho nejkrásnější zábava nebyla těšila.

Vyhledali pohodlné místečko pod stromem opodál lidu. „A mu-

¹ Hrubá vlněná látka na selských sukních.

ziku máme nablízku, jako schválně pro nás uchystanou," pravila paní Kateřina, skládajíc se na židlici a ukazujíc pokynutím hlavy k stolu, okolo něhož sedělo několik hudebníků.

„Jen aby zahráli něco kalého," pravila Lenka, ohlídnuvši se po nich.

„Kdož by měl kaleji zahrát než oni, vždyť jsou to Češi," pravil Janouš.

„Opravdu? Češi že to jsou?" ptala se Madla.

„Může dost být, že má hoch pravdu, já slyšela nejednou, že ti muzikanti ve Vídni beztoho všickni Češi jsou," mínila paní Kateřina.

„Já to jistě vím, mamičko, že jsou tuhle Češi, já je dobře znám, hrávají nedaleko nás u kovárny a slyšel jsem je kolikráte česky rozprávět," tvrdil Janoušek.

„Z kteréhopak asi jsou kraje?" pravila Madlena.

„I bude ono to z rozličných koutů dohromady sváté," odpověděla paní Kateřina. Vtom přišel Michal a mluvilo se o jiném.

Jeden z hudebníků, mladý to výrůstek, štíhlého těla, počerné tváře, černých vlasů a očí, od té chvíle, co paní Kateřina s děvčaty k stolu se usadily, zrak s nich nespustil. – Výraz tváře na jeho stáří až příliš zasmušilý byl. Oděn byl chatrněji než ostatní hudebníci. Před sebou na stole ležeti měl klarinet.

„Prosím tě, kampak to tak brejlíš, Vavříku?" ozval se proti sedící hudec, štouchna ho šmytcem.

„I to se mu tamhlety holky zalíbily," pravil druhý, „ale jsou také šlakovitě hezké." I obrátili se skoro všickni na ta slova ke stolu po děvčatech.

„No," ozval se první, „to jsou jistě kvítka z naší louky, je to na nich vidět; a kteroupak bysi chtěl, Vavříku?"

„Chceš-li blázna, kup si ho, ze mne si ho nedělej," rozmrzeně odpověděl mladý hoch.

„No, toť aby s tebou zacházel jako se starou basou! A či nemám pravdu? Netroubil jsi na ty holky v jednom kuse?"

„Jestli jsem se na ně díval, díval jsem se proto, že mne ta jedna na sestru pamatuje; a kdyby doma nebyla, myslil bych, že je to ona."

„To nevíš, jestli to ona není, když kolik let o domově nevíš," prohodil jeden z hudců.

„Já vím jen tolik, že nemusí sloužit a že by z domu nešla; proto nemůže to být ona, ale podobná je jí, jako by jí z oka vypadla,“ pravil Vavřík a oko jeho na Madle utkvělo smutným výrazem. Ale tu začal houslista laditi housle, za ním i ostatní hudci nástroje do rukou brali a Vavřík musel také pozornost na partesy obrátit. Hráli nějaký valčík oblíbeného tehdejšího Štrause; Michal do nebe ho vychvaloval, ale paní Kateřině se nelíbil a mínila, že by ji více těšilo, kdyby zahráli nějakou českou písničku, čemuž děvčata přisvědčila. Michal neústupně hájil Štrause, ženské nedaly ničehož na české písničky dopustit, a tak se hádali dlouhou chvíli, a konečně měla přece paní Kateřina navrchu. Hudebníci zatím dohráli a zase odpočívali.

„Ale cože se ten klarinetista ustavičně na nás dívá?“ pravila Lenka. „Kolikrátkoli se ohlídnu, vždy se jen sem dívá.“

„Inu, líbíte se mu,“ řekl Michal.

„Já ho vídávám také v kostele u sv. Jana; každou neděli tam je na kruchtě,“ ozval se Janoušek.

„Já ho musela také už někde vidět, je mi tuze povědom, ale nevím kde,“ pravila Madla, když se byla chvíli pozorně na Vavříka klarinetistu dívala.

Hudebníci hráli druhý kus – hráli třetí kus, vždy jen k líbosti Michalově, až tu najednou začnou housle: „Sil jsem proso na souvrati“. – Madla chytla Lenku za ruku, začervenala se, oči se jí zajištkyly, a kdyby se nebyla styděla, byla by hned hlasitě přizvukovala.

„No, to je naše muzika – při té srdce poskočí, Michale, ale s tím druhým vřeštěním ať jdou k šípku,“ zvolala rozveselená paní Kateřina, dodavši: „Ať jsem co jsem, nedám-li jim za tu písničku půlrenčák zbrusu nový!“ Děvčata se hned ozvala, že také přidají.

„No jen počkejte, však vás vezmou za slovo; ale i já rád jim dám, neboť se mi ten kousek též líbí!“ řekl Michal, aby si Kačenku nepohněval.

Když hudebníci píseň dohráli, odložili nástroje a začali mezi sebou hovořit; potom Vavřík a ještě jeden vstali, každý si vzal partes a šel po hostech, jeden na jednu, druhý na druhou stranu. Vavřík šel nejdřív ke stolu, kde seděl Michal a paní Kateřina s děvčaty. Obyčejně oslovil hosty německy, ale tu přistoupna k stolu, mimo-

volně mu vyklouzlo z úst po česku: „Prosíme uctivě!“ Paní Kateřina položila na partes, co byla slíbila, a Michal dal též tolik. „To máte za tu poslední písničku českou, to prvnější se nám ale nelíbilo,“ řekla paní Kateřina, která nejraději pravdu každému hned pověděla. —

„My musíme hrát rozličné kusy, milá paní, protože se jednomu ten kus líbí, jinému jiný,“ odpověděl Vavřík.

„Tot je rozum; každému se líbí své,“ přisvědčila paní Kateřina.

„Víte že jste všickni Češi?“ ptal se Janoušek.

„Všickni,“ odpověděl Vavřík, obraceje oči jen ustavičně k Madle, která též na něho s neobyčejnou pozorností hleděla.

„A z kteréhopak jste kraje?“ ptala se Madla.

„Jsme odleckud a maně jsme se tak sešli. Já na příklad jsem z Hradecka.“

„Z Hradecka? A z kteréhopak místa, prosím vás?“ ptala se zase Madla třesoucím se skoro hlasem.

„Z Jesenice; Vavřinec Záleský!“

„Bratře!“ vykřikla Madla, a rychle ze zástolí vyskočíc, chytla bratra za obě ruce a plačíc líbala ho na líce. — Jemu ruce sklesly, partesy i s penězi padly na zem, zůstal stát jako socha; teprv po chvíli vyhrkly mu slze z očí jako bohatý hrách.

„Bože, jakou radost bude mít matka a tetka, až jim to budu psát, že jsme se shledali!“ byla první Madlenina slova.

„A nehněvají se na mne?“ ptal se Vavřinec.

„Nehněvají se, ale matka se trápí, že o tobě neví. Pročpak jsi ale pranic o sobě vědět nedal, Vavřínku, a kde jsi byl po tři léta?“

„Všecko ti to povím, Madlenko, jen měj strpení; ale co ty tu děláš ve Vídni?“

„Já tu sloužím.“

„Ty že sloužíš? A proč?“

„Však se to dovíš.“

„Kdybych se byl toho nadál, byl bych se k tobě hlásil, hned jak jsi sem přišla, ale že bys ty ve Vídni býti mohla, to mi nenapadlo. Myslil jsem jen: ta je podobná sestře,“ pravil Vavřinec, s radostnou tváří na sestru se dívaje.

„Ach co jsme se po tobě, Vavřínku, naptali, a nic, ani hlásku

o tobě. Toho bych se nebyla nadála, že jsi u muzikantů,“ pravila Madla.

„To byla chyba, že jsme vás vždy jen mezi ševcovskými učeníky hledali,“ smál se Michal.

„Bodejtže, mohlo mi napadnout, že se mu jiné řemeslo zalíbilo a že zvolil snad veselé řemeslo, kteréž u nás každý zná,“ pravila Madla.

„Já si představoval Vavřince mladšího, a proto jsem se vždy jen po menších chlapcích ohlížel,“ přiznal se Janoušek.

„On je mladý, ale vytáhlý,“ pravila Madla.

„Co jsme se nahledali, namyslili, a vše to nic platno nebylo, až nás Pánbůh obmyslil,“ pravila paní Kateřina. „A Hájek, ten se bude radovati, on mi zle přikazoval, abych se ohlížela po vás, Vavřítku.“

„Však ty dni přijede,“ ozval se Michal, „psal mi skrze náklad, abych mu tu něco opatřil, že se nebude moci dlouho zdržeti. On bývá vždy o žněch doma. Také mi píše, že měli námluvy a po žněch že bude svatba; nevím jestli jeho nebo sestřina.“

Madla při Michalově řeči zbledla jako stěna a rychle se shýbla dolů, jako by jí bylo něco spadlo.

„Sestra není snad ještě na vdání?“ mínila paní Kateřina.

„Vždyť uslyšíme. Vavřín půjde snad s námi?“ ptal se Michal. – „Tot se rozumí, že půjde! Jděte, Vavřítku, k těm vašim kamarádům a řekněte jim, co a jak. Beztoho se už diví, co se tu děje; potom se vraťte k nám,“ pravila paní Kateřina.

„Rád bych šel, ale nevím, zdali mne pustí kamarádi, nemají druhého klarinetisty. Ostatně nemám s nimi žádných závazků a mohu jít, kdy chci,“ řekl Vavřinec a šel k stolu, kde hudebníci seděli. Když jim byl peníze za českou písničku odevzdal, řekl jim, jaká radostná příhoda ho potkala, sestru že našel a dobré lidi, kteří ho k sobě zvou. Hudebníci dělali námítky, ale on vezma svůj klarinet, brániti si nedal. „Zítřka se k vám vrátím a povím vám, budu-li ještě s vámi chodit čili ne.“ Po těch slovech se rozloučil a odešel. Nechali ho jít, neboť znali, že ač mladý, svou hlavu má. Než se vrátil, byly ženské i pan Michal k odchodu přichystáni, neboť se schylovalo k večeru a v tu dobu nebývala paní Kateřina ráda mimo dům. – Po cestě šla Madla při bratrovi; povídala mu o domově,

o příčinách, proč domov opustila. Zděsil se Vavřinec, slyše, že si měla vzíti hezká jeho sestra ošklivého mlynáře, na kterého se dobře pamačoval. — „Tak nás ten otčím oba z domova vyhnal,“ vzdychl Vavřinec.

„On by nám přál dobré bydlo, jenže nám vůli zavazuje,“ pravila Madlenka. „Neměl mne nutit k člověku, s kterým bych při všem dobrém živobytí nešťastná byla, a tebe zase k řemeslu, které se ti nelíbilo, byť i živné bylo. Ale pověz mi pak, Vavřínku, proč jsi utekl a proč jsi o sobě vědět nedal? Vždyt jsme od tří roků nevěděli, kde ti konce?“

„Nechtěl jsem domů přijít, ani čeho vzkázat, až bych místo našel, jakkoli mne dost trápilo, že ničehož o vás nevím. Proč jsem utekl? Protože jsem nemohl v tom místě, kam mne otčím dal, vydržeti; kdybych k dobrému mistru byl přišel, snad bych nebyl utekl. Tam jsem ale k řemeslu ani nepřišel, jen jsem ustavičně děti choval, kolíbal a po městě chodil, protože jsem i všecko donášet musel, kdo jen čeho potřeboval. I vodu musel jsem nosit i nádobí umejt, zkrátka byl jsem děvečkou a chůvou, ale učeníkem jsem nebyl. Stravu měli jsme špatnou, a já nejhorší, neboť jsem dříve k jídlu nepřišel, až bylo studené. Na půdě jsem spal — i při mrazech, myslil jsem mnohdy, že zhynu.“

„Vždyt ti dala matka dobrou postel?“ divila se Madla.

„Ovšem že dala, ale mistrová mi ji vzala, peřinu i podhlavnice, a dala mi starou houni a pápěrnici pod hlavu. Když jsem se tomu bránil, že jí nepatří, až teprv když vyučen odejdu, povídala, že se o ni neprosí, až bude zvalená. Co jsem měl dělat? Ale všecko mne, Madlenko, netrápilo tak, jako to bití a to chování dětí. Já šel z rány na ránu. Jestli dítě trochu kviklo, už přiběhla mistrová, že prý jsem je štípl, hned mi dala poliček; a mně takového cos ani nenapadlo. Jestli jsem z města něco přinesl, bylo jim toho vždy málo, a všecko bylo špatné, a já vždy za to odnesl. Jestli které dítě upadlo, jestli něco roztlouklo, vždy byl já za to bit. To víš, že já rád muziku mám; když jsem byl v městě a přihodilo se, že vojenská muzika šla, chvílku jsem s nimi běžel; ale vždy jsem tu chvílku draze platil. A to bylo moje jediné provinění, to mi věř, Madlenko. Když šel mistr nebo tovaryš do hospody, musel jsem čekat, až přijde, a otevřít, a běda mně, jestli jsem hned se neprobudil. Ani

mistr nebyl tak zlý jako tovaryš. Tuto nad uchem mám posud jízvu, památku na něho.“ Smeknuv čepici, rozhrnul si Vavřínek vlasy a ukázal Madle nad uchem mezi vlasy velikou jízvu.

„A co ti to ten člověk udělal?“ ptala se Madla útrpně.

„Poslal mne pro chleb; když jsem mu ho přinesl, zdál se mu malý, poslal mne zpátky. Pekař mně vylál, ale na moji prosbu dal mi jiný, zase takový. Když jsem mu ten přinesl, hodil jím o zem.“

„I toť byl nějaký pohan,“ pravila paní Kateřina, jdouc před nimi a vypravování Vavřincovo poslouchajíc.

„Já ani nevím, co byl zač, ale zlý člověk byl,“ odpověděl Vavřínek a dále pokračoval. „Když tím chlebem hodil, nemohl jsem se udržet a řekl jsem mu, že je to proti Pánubohu, co dělá, že mu někdy dobré bude sousto chleba; ale sotva jsem to dcřekl, měl jsem kraječ v hlavě a krev po tváři se mi valila. Krájel právě kůže a ve vzteku hodil po mně nešťastně kraječem. Nemohli mi ani krev zastavit a omdlel jsem. Mistr poslal pro felčara a ten mi potom hlavu zavázal a stáhl mi to. Ale zkusil jsem mnoho bolesti a dlouho jsem chodil s hlavou zavázanou. Co jsem se naplakal, to ti nemohu ani vypovědět; všickni se škaredili, že jsem nemohl kolik dní chovat, a ještě mně vinu dávali, že to mám za svoji hubu, poněvadž při tom nikdo nebyl a tovaryš řekl, že jsem ho dopálil hubou, že jsem nevyčválaný kluk, a on měl víru. Jediný starší učeník měl se mnou útrpnost, protože sám také zkusil. Jak mi trochu líp bylo, musel jsem do práce. Ten tovaryš byl vinen, že jsem utekl, snad bych se byl přece ještě trochu trápil.“ –

„A proč jsi to nevzkázal anebo nepsal, vždyť umíš psát?“ ptala se Madla.

„Holečku, to nebylo, jak si myslíš; co jsem domů zprvu tobě psal, oni museli vidět, a co vy jste mi vzkázali a poslali, také; a tak raději jsem nic nepsal. Co ty a tetka jste mi poslaly k snědku, z toho málo jsem okusil.“

„A což ti ten tovaryš nedal pokoje?“

„To byl člověk jako sršeň,“ pravil Vavřínek, a dále pokračoval: „Já sice k práci ani hrubě nepřišel, a také se mi to řemeslo pranic nelíbilo, přece však za ty chvílky, co jsem k tomu přiblížil, přištípkovat jsem se naučil; když nastal velký stíh, musila mistrová chovat a já sedl na stoličku. Když jsem jednoho dne zase k práci

volán byl, dal mi tovaryš botu, abych dal na ni příštipek, a spolu přidal, že mi ji otluče o hlavu, jestli to nebude pořádné. – Prosil jsem ho, aby mi ukázal, jak bych to udělal pěkně; on mne ale odbyl, že to mám vědět. – Mistr nebyl doma a starší učeník byl s dílem; nemohl jsem se jich tedy zeptati. Spravil jsem botu, jak jsem uměl; když jsem byl hotov a tovaryšovi ji ukázal, hodil mi ji pod nohy a chtěl mně dát po hlavě. Ve strachu, aby mne neuhodil do bolného místa, nastavil jsem ruku, v které jsem držel šídlo. Nevím, neviděl-li, že držím šídlo, či myslil, že ucouvnu, – uhodil – a šídlo vjelo mu do dlaně. Vykřikl, zaklel a snad by mne byl zabil, kdybych nebyl v tom okamžení utekl. Běžel jsem na půdu, uchopil kabát, skočil dolů vikýřem, a pryč za bránu a do polí jsem utíkal, co mi nohy stačily. Na noc přišel jsem do vesnice, kdež mi nocleh večeri a snídaní dali a ještě na cestu kus chleba přidali. Druhý den šel jsem ustavičně po silnici; na noc přišel jsem do hospody, kde mně také nocleh dali. Leželo jich tam více na slámě; já tvrdě usnul. Do rána mi kdosi šaty ukradl. Plakal jsem, ale co platno. Slitovalo se několik hostů a dali mi něco na cestu. Chtěl jsem do Vídně, ale bez peněz i bez šatstva, co bych byl počal? Potloukal jsem se tedy po vesnicích, až se jeden farář nade mnou smiloval a do služby mne vzal za pasáka. V neděli jsem chodíval na kruchtu měchy šlapat. Jednou vzal jsem klarinet a pískal; učitel to slyšel, vyptával se mne, kde jsem se učil. Já mu všechno řekl a on to zase faráři pověděl. Od té doby nebyl jsem pasákem; při domácí službě učil jsem se hudbě. Měli mne rádi a pan učitel říkal, že bude ze mne muzikant, což jsem si také přál býti. Ale štěstí mi nepřálo; přes zimu jsem tam byl, z jara dobrý starý pan farář zemřel. Musil jsem pryč. Učitel radil mi jít někam do většího města a docvičiti se; sám chudák seč byl pro mne udělal. Šel jsem do Vídně. Když jsem přišel sem, neměl jsem ani groše, ani přítelíčka; chodil jsem tu jako slepý. Tu se mi nachomejtli ti hudebníci a hned mne přemluvili, abych se dal k nim za klarinetistu. Poslechl jsem, těše se nadějí, že si něco uspořím, což jsem chtěl na doučení obětovati. A tak s nimi už více než rok chodím. Mám ale posud málo peněz, ačkoliv dost spořím. Vidíš Madlenko, to je celá moje historie. Zkusil jsem dost, ale nyní, kde vím, že se matka ani tetka na mne nehněvá, že tebe, Madlenko, zde míti budu, ze všeho si už nic nedělám. I tomu

tovaryši jsem odpustil; kdyby jeho zloby nebylo, nebyl bych snad muzikantem, a ničím jiným nechci býti.“

Mezi rozprávkou došli domů. Když vešli do sednice, viděli u stolu seděti pantátova kočího Jakuba. „A kde je pantáta?“ ptal se rychle Michal.

„Leží doma; koně ho potloukli.“

Všickni se ulekli; Madla zbledla a krve by se jí nebyl dořezal. „A jak to?“ ptal se Michal. „Před tím dnem, než jsme sem jeti měli, jeli jsme s párem, na lehkém vozíku, do Náchoda. Pantáta dával pro vás, pane Michale, list na poštu a jednal náradí pro naši nevěstu Markytku. Když jsme jeli zpátky, setkali jsme se na cestě s selským vozem, na němž seděl, jak jsme viděli, opilý sedlák. Pantáta zdaleka volal, aby vyhnul, že máme divé koně, – ale on začal se naparovat a že at my vyhneme. Opilému i Pánbůh se vyhne; vyhnuli jsme. Ale cesta nebyla široká, koně přišli blízko sebe, naše začali hejsat, mžikem obrátili čihy, vzpali se, skočili na druhé, a všecko bylo jediný chumel. My z vozu jen vylítli; pantáta pevně koně držel, ač po něm tloukli. Jaktěživ jsem takovou vřavu neviděl a tolik úzkostí nepokusil. Zázrak, že zůstal živ a koně že udržel. Sedlák leknutím vystřízlivěl, a jak pantáta koně zkrotil, ujížděl se svými úprkem. Koně se jen trochu odřeli, ale pantáta má tělo samou ránu, a kdyby nebyl jako Samson, byli by ho ti dšasi na kopytách roznesli. Jak jsme domů přijeli, hned jsem musel do Úpice pro doktora. Povídal doktor, že se z toho pantáta ani za čtrnáct dní nevylíže. Jel jsem tedy druhý den sám, tuto mám k odevzdání, jakož i pozdravení všem.“ Odevzdal paní Kateřině pozdravení s pomazánkou, Madle balíček od tetky i pozdravení od Bětky. – Madla měla radost a vypravovala Jakobovi, jak s Vavřincem se shledala, což jí Jakub přál. Připomenuv, aby uchystal každý, co ven poslati chce, na druhý den, odešel. Madla přečtouc list, vyřizovala všem pozdravení a že vše zdrávo, pak odevzdala paní Kateřině obsah balíčku, kus plátna „na košile pro chlapečka“, jak ve jmenu tetky pan kantor napsal. Vavřínka paní Kateřina nepustila. „A vy se tu zítra stavte, abychom se strany něho umluvily, když Hájek nepřijede,“ přikazovala Madle, když si dali dobrou noc, a Madla s Lenkou odcházely. Rády by si byly děvčata ještě něco pověděly a srdcím ulehčily, ale šla s nimi stará Anče. Madla ne-

měla daleko; u domu podaly si děvčata ruce. „Dobrou noc a pěkný sen o Hájkovi!“ přišeptala Lenka Madle. Madla stiskla jí ruku a pospíchala do svého sklípku, kde si teprv z hlubokosti srdce vzdechla. —

★

Jsou žně. Ve Vídni arcit o nich nevědí, tamť, říkala paní Kateřina, že mnohý neví, jak chleob roste; na Hájkových polích bylo živo. Hájek, uzdraven zase, sotva se žní dočkati mohl, ne tak pro žně, jako pro Markytinu svatbu, a ne tak pro svatbu, jako pro cestu do Vídně. Jak rád by byl již odejel, ale povinnost ho držela; jak při žněch, tak při svatbě musel místo otcovo zastávat. Co se nedalo tedy spraviti, hleděl tiše v sobě strávití a čekal. „Živí se všeho dočkají, mrtví doleží!“ Hájek dočkal se žní i svatebního dne sestřina, dočkal se i dne druhého po svatbě, dne odjezdu. V domě hody a muzika, hostů jde přes práh, jako by hrách sypal, a hospodář vesele bičem švihá a přeje, kdyby to bujně koňstvo při vozu, jež by ho bylo málem se světa sprovodilo, kdyby křídla mělo, aby rychle na místo ho doneslo, kde zvědětí měl, či šťastným bude jako Markytká, či nešťastným starým mládencem zůstane jako Jakub. Ani se dočkati nemohl, až Madlu uvidí. — Jakub mu ovšem pozdravení přinesl od ní, řekl mu, jak se panna Madlenka lekla nad pantátovým neštěstím, řekl také, že Madlenka zchudla, že je smutná. Ale nemile přišlo mu Jakubovo podotknutí, že panně Madle nesluší městský šat. Prosil ji, aby podržela svůj kroj, a ne učinila to. Zdálo se mu tedy, jako by tím šatem, který se mu líbil, památku na něho byla odložila. Také mu dělal vrtochy rychtářův syn a Bětčiny řeči, ačkoliv nedbal jindy na babské tlachy. Proto pravil matce při odjezdu: „Rád bych tu tíži již s vozem měl, aby kolům lehčeji bylo.“ A matka si myslila: „Tot by ani s dobrým nebylo, kdyby se Jiřík tomu děvčeti nelíbil!“

Když se u paní Kateřiny o Vavřince radili, kterak mu pomoci, aby cíle došel a řádným muzikantem se stal, připadl paní Kateřině na mysl starý český učitel, co přicházel o sv. Janu zahrátí Čechům svatojanskou píseň. Týž den šel Michal s Vavřincem k němu. S dobrou se potázali. Bylť on vyhlášený hudebník i učitel hudby. Když Vavřinec mu na klarinet zapískal a na housle zahrál, pravil:

„Bude z vás hudebník,“ a hned ho přijmul. U Michala zůstal se vším všudy bydlem a za to učil Janouška na housle hráti. Byl všecek blažen. Měli ho rádi, ač byl vždy trochu zasmušlý a málomluvný. Madla říkala, že se potatil. Madle bylo také ulehčeno, že nemusela o bratra želeť, ale jiných jí přibylo starostí s tetčiným listem. Každý večer čítala jej jako modlitbu a každé srdečné slovo tetčino padlo jí na srdce jako ochlazující kapka rosná, ale byla v něm i nejedna kapka pelyňku, jako ta o synu rychtářovu. Kdyby se jí nebyl Hájek tak hluboko do srdce vřezal, snad by tetce k vůli, aby jí za všecku lásku její neposlušna nebyla, si ho byla vzala, ale už bylo darmo. Nehoda, která Hájka potkala, také ji trápila, tím více, an neslyšela, kterak se mu vede a kdy přijede. Stýskalo se jí po něm a nevěděla, má-li víru přiložiti tušení, že i jemu stejně je milá. Jediná, která ji rozveselit znala, byla Lenka, a proto ráda k ní zaskočila a v malé její světničce, plné květin, si poseděla. Kupovala Lenka kytky u oné chudé květinářky, o které jí Madla pověděla. Někdy se tam setkala s panem Tomanem, který se Madle proto líbil, že spravedlivě mluvil, jako Hájek prý, a že nevyhlížel jako ti uliční šviháci. Seznavši ho, nedivila se Lence, že v slovo jeho věří jako v zákon boží a veškeré svoje doufání na něm zakládá. Paní Kateřina zvěděla také o Lenčině lásce; nedá se láska zatajiti, jako šídlo v pytli; z počátku jí domlouvala, ale vidouc, že je vše darmo, a slyšíc od známé, u níž Lenka byla, že je pan Toman člověk počestný, mlčela, a děvče politovala, že se živí marnými nadějemi. Znalat dům Tomanova otce, a vědělat, že má dobrou sice matku, ale hrdého skoupého otce, který nikdy tomu nedovolí.

Bylo to přede dnem sv. Máří Majdaleny v soumraku, když Madla z předměstí Nové Vídne domů se vracela. Bylat tam poslána z rozkazu paní, která s pánem i dětmi na dva dni ven jela. Madla se nehněvala, neboť byl druhý den svátek její; doma v obyčeji nebylo svátek jména světiti, ale když ho i Lenka světiti chtěla a paní Kateřina je na ten den k sobě pozvala, nechtěla býti z jiných. Také pana Tomana pozvala paní Kateřina, s omluvou, aby poctivým jich stolem nepohrdl. Jen jeden scházel, kterého by Madla nejraději byla viděla. — Nemajíc naspěch a jdouc okolo, zašla na otčenášek k hlavnímu kostelu. Ve výklenku mezi vnějšími pilíři před pěkně vyřezaným obrazem Pána Krista hořela lampička;

mnoho okolojdoucích se tam zastavilo. I Madla přiklekla k mřížce vedle staré ženy a vroucně se modlila. Po chvíli požehнала se, vstala a odešla s výrazem pohnutí v tváři, nedívajíc se ani před sebe, ani za sebe. Nepozorovala člověka, který od Příkopů již ustavičně za ní šel, jak se modlila, státi zůstal, a když odcházela, o několik kroků zpátky zůstáváje, zase ji následoval. Vida ji do domu vcházeti, zastavil se, a pak náhle, jako by se na něčem byl ustanovil, vešel za ní do domu. Obydlí pánů, u nichž Madla sloužila, bylo v druhém poschodí a zcela od druhých oddělené. Mimo Madlu nebyla živá duše v celém obydlí. Kromě klíče od kuchyně měla Madla od prvního pokoje klíč, ostatní si paní zavřela. Když vešla do kuchyně, zastrčila za sebou závorku, odložila šátek a mošinku, a šla do pokoje, aby okna zavřela. Vešla do pokoje temného již a prázdného, a tu padl náhle jakýsi strach na ni, začala se okolo sebe ohlížeti, jako by cosi po ní lezlo. Šla k oknu, a zavírajíc je, začala zpívat: „A já pořád, co mne má hlavička pobolívá“, kterouž poslední doby ráda zpívala. Tu za chvíli klepe někdo na dveře. „Jste vy to, Anče?“ ptala se u dveří. „Já,“ ozval se zvenku drsný hlas, a zrovna jako Ančin. Odstrčila tedy závorku, dveře se otevřely, a před ní stál – jesenický mlynář s úšklebnou tváří. Jako by na hada byla šlápla, uskočila zpátky a děsný ryk vydral se jí z hrdla. Náhle ale vrhla se na něho, chtěíc ho ze dveří vystrčiti; ale on, jakkoli nevelký, vycivený chlap, přece ji zmohl. – „Tak nehrajeme, tys nyní v mé moci, a z té tě ani čert nevyrve. Nevážil jsem já darmo cestu za tebou!“ zvolal a hnusný jeho obličej stal se ještě hnusnějším ďábelskou radostí, že si mstu vyleje. Hrůza pojala Madlu a silou zoufalosti vytrhla se mu z náručí, a skočíc k ohnisku, sekerku do ruky popadla. Podepřena o zeď, bledá, třesoucí se, zvolala odhodlaně: „Sáhneš-li na mne, ty hanebníku, lebku ti roztríšším!“

„Z tvé zbraně si málo dělám, viz!“ a zvedna hůl na zemi ležící, vytáhl z ní dlouhý, úzký nůž. „Já tě chtěl udělat paní, chalupníkovu dceru, a tys posměch celé vsi na mne uvalila. Nechci tě už za ženu, ale má musíš být!“

„Raději do hrobu, než tvá být!“ zvolala Madla zoufale. Mlynář chtěl jí holí sekerku vyrazit, ale vtom ozvaly se venku rychlé kroky, Madla volala o pomoc, a než mlynář ke dveřím přiskočit mohl,

vrazil do nich jako hromová rána Hájek. „Hájku!“ vzkřiklo děvče radostně k němu přiskočíc.

„Co se tu děje? Kdo je ten lotr?“ ptal se Hájek a žíly na čele hned mu nabíhaly jako pruty.

„Já žádný lotr, já mlynář z Jesenice a to děvče moje nevěsta, mám k ní právo,“ odpověděl mlynář a oči hořely mu hněvem.

„Právo ďábla, ty zlosyne! Vypustíš-li ještě slovo nevěsta z huby, vidíš, – tak ti ji zacpu!“ A jako rozdrážděný lev jednou rukou mlynáře za prsa uchytnuv, druhou hrdlo mu stiskl, že hned zčernal.

„Nešpiňte se s ním, Hájku!“ pravila Madla.

„Máte pravdu, s takovým lotrem! Klid se v tu chvíli odtud a z města ven. Pospěš, nestojím za sebe.“ Mlynář se zarazil, vida před sebou takového velikána a slyše jeho hrozbu; bylť pouze hrdinou před bezbrannými. – Zlostí všecek zsinálý vyrazil ze dveří. Hájek nemohl chvíli ani promluvit.

„Pánbůh vás sem přinesl, Hájku; co bych si bez vás byla počala?“ pravila Madla, hluboce si oddechnuvši.

„Přijel jsem, a první moje bylo k paní Kateřině; myslil jsem, že vás tam najdu, ale byla jen Anče doma, šel jsem tedy sem, a věru jako božím vnuknutím. Ale Madlenko, cože jste tu sama?“

Madla začala mu povídat, jak se vše přihodilo, a potom šla rozsvítit, neboť se bylo hodně setmělo.

„Ten zlosyn, neměl jsem ho přece pouštět bez trestu,“ litoval Hájek. „Vy jste bledá, Madlenko, sedněte,“ a vezma ji za ruku, dovedl ji k židlici.

„Upokojte se, nikdo vám ublížiti nesmí,“ pravil dále. – „Ale co pozoruju, Madlenko, ten kabátek není jesenické dílo?“

„Nestalo se to z mé vůle, Hájku. Paní Kateřina tomu chtěla, aby prý mne lidé neuřkli.“

„Když je to takové, mlčím,“ pravil Hájek. „Ale Madlenko, ve Vídni zůstat nesmíte.“

„Šla bych domů, třebaš hned, ale jednomu jsem ušla a k druhému bych přišla, musím tu zůstat chtěj nebo nechťej.“

„Slyšel jsem o tom; což vy nemáte ráda rychtářovic syna? Je prý hezký a mladý?“ zkoumal Hájek, nespouštěje s Madly oči.

„Nechť je jaký chce, já ho nechci,“ odpověděla Madla, Hájkovi

do očí pohlednuvši. Zářily jako dva ohně – ruka se mu chvěla na její. Sklopila oči a tváře jí zahořely.

„Madlenko,“ začal Hájek po chvíli, „Madlenko, co byste odpovíděla, kdyby vám nyní řekl muž – mých let, mé podoby, také trochu nemotorný jako já, ale poctivého srdce, kdyby vám podal ruku a řekl: Madlenko, já tě mám rád, tak rád, – že to ani vypovědět nemohu. Vezmi tu ruku a s ní vše, co mám a co jsem. Je tvrdá, ale měkce tě povede a pro tebe jen pracovat bude. Madlenko, co bys mu řekla?“ ptal se třesoucím hlasem a ruka jeho ovinula její šíji.

S vroucím výrazem lásky k němu vzhlédnouc, pravila tichým hlasem: „Co bych mu řekla? Řekla bych: Jiříku, tys mně nejmilejší na celém světě a žádný jiný!“ A vyřknuvši to, skryla uzardělou tvář na jeho prsou. I sevřel ji v náruč a líbal, a byl by ji tak líbal a objímal věčně věkův!

★

Ráno za osm dní po onom večeru byla Madla u paní Kateřiny, byla ustrojená za nevěstu, avšak v selském šatu; v rukou držela list od tetky, v němž matka i tetka jí žehnaly. O chvíli později vedl si ji Hájek ve středu známých do kostela k sv. Janu, kde je kněz oddal. „Bez odvahy není oblahy,“ říkal Hájek. Chtěje si Madlu za ženu domů přivést, uměl si vůli vyplnit. – Pěkné slovo – a peníze všude a mnoho vymohly. Po oddavkách odebrali se opět k paní Kateřině – nesměli jí odepřít, aby je naposled pohostila. Také Lence co nevěstě připilo se na zdraví. Po snídání vyprovodili všickni mladé manžely až k vozu. Když si Hájek krásnou ženu na vůz vysadil a vedle ní sedl, a bujné koňstvo k české straně obrátilo, utřel poslední slzu s líce Madlina a bohatším cítil se býti krále. Ačkoliv přátelé smutně za vozem hleděli, přece přisvědčil i bratr Vavřinec, když paní Kateřina pravila: „*Přejme mu ji, je dobrý člověk!*“